

NATURALIT

LIFE INTEGRUOTAS PROJEKTAS
NATURA 2000 TINKLO VALDYMO OPTIMIZAVIMAS LIETUVOJE
LIFE-IP-PAF-NATURALIT
LIFE16 IPE/LT/016

DABARTINĖS ADMINISTRACINĖS PRAKTIKOS TRŪKUMŲ VERTINIMO IR TOBULINIMO PRIEMONIŲ BEI REKOMENDACIJŲ ANALITINĖ ATASKAITA

*Sub-action A.3.2: Application of best practices
in administration processes of agri-environmental measures*

Completed by 30.11.2021

THE ANALYTICAL REPORT ON THE GAP ASSESSMENT OF CURRENT ADMINISTRATIVE PRACTICES AND RECOMMENDATIONS FOR THE IMPROVEMENT MEASURES

SUMMARY

During the implementation of the LIFE integrated project “Optimizing the management of Natura 2000 network in Lithuania”, the main objective of which is to contribute to the common goals of the EU in preventing the loss of biodiversity and ecosystem functions and ensuring their restoration, much attention is paid to the improvement of the administrative practices of agri-environmental measures. These include aspects of administration and control aimed at increasing the popularity of agri-environmental measures, encouraging farmers to join schemes, and finding new ways to improve the implementation of environmental requirements and commitments at both prevention and control levels.

“The Analytical report on the gap assessment of current administrative practices and recommendations for the improvement measures” includes details of the implementation of the current agri-environmental measures of the Lithuanian Rural Development Programme 2014–2020 (Lithuanian RDP 2014-2020) (analysis of declaration statistics for 2015–2021 was performed, a survey of farmers was summarized, analysis of administrative and control costs was carried out). On the basis of the report, a common “Methodology for calculating the costs of implementing the RDP measure (s)” has been developed, which can be applied by other institutions related to the administration of agri-environmental measures. Excess administrative and control aspects were identified that could be abandoned, modified and simplified without reducing the environmental impact of the measures, recommendations were made. Amendments were proposed to the measure implementation rules, ensuring sufficient flexibility and avoiding unnecessary burden on farmers in implementing agri-environmental measures, reducing the costs of administering and controlling these measures, thus maintaining or even strengthening the environmental impact. Insights were provided, that for the encouragement and motivation system of farmers to join the agri-environmental schemes, a full set of measures should be prepared, including a more active involvement of other institutions in the implementation of Lithuanian RDP measures. The importance of good practice elements from other countries in solving the problems of biodiversity conservation, future development and integration of new biodiversity conservation schemes into the Lithuanian RDP by involving farmers in the monitoring of results was emphasized.

In order to best prepare for the new CAP period, the project team identified the necessary changes in the field of agri-environment, analysed the EU Green Deal strategic documents and systematized the EU agri-environmental goals, specified challenges relevant to Lithuania and assessed the readiness of participating institutions to implement the CAP Strategic Plan, identified possible solutions and necessary changes in legislation to achieve appropriate changes.

Specifying the significant shortcomings of administrative practice in Lithuania will increase the efficiency of CAP implementation, will identify concrete and most effective improvement measures that are especially important in developing and implementing the CAP Strategic Plan in the new financial period. The summarized information will become a solid basis for achieving CAP goals related to the biodiversity conservation in Lithuania.

I. IŽANGA

Vykdamas LIFE integruotąjį projektą „Natura 2000 tinklo valdymo optimizavimas Lietuvoje“, kurio pagrindinis tikslas – prisidėti prie bendrų Europos Sąjungos siekių stabdant biologinės įvairovės ir ekosistemų funkcijų nykimą bei jas atkuriant, didelis dėmesys skiriamas Agrarinės aplinkosaugos priemonių administracinių aspektų tobulinimui, orientuotam į šiuos pagrindinius tikslus: 1) didinti agrarinės aplinkosaugos priemonių populiarumą ir kelti ūkininkų motyvaciją prisijungti prie schemų; 2) patikslinti priemonių įgyvendinimo taisykles, kad būtų užtikrintas pakankamas lankstumas ir išvengta nereikalingos naštos ūkininkams įgyvendinant priemones; 3) didinti priemonių geografinį taikymą; 4) tobulinti duomenų bazines, naudojamas sąnaudoms apskaičiuoti ir agrarinės aplinkosaugos priemonių išmokų lygiams nustatyti; 5) tobulinti nacionalinį kompleksinės paramos susiejimo reikalavimų taikymą, siekiant padidinti BŽŪP įgyvendinimo aplinkosauginį veiksmingumą Lietuvoje; 6) gerinti aplinkosaugos reikalavimų įgyvendinimo vykdymą (prevencijos ir kontrolės lygiais); 7) apibrėžti saugomų teritorijų direkcijų vaidmenį administravimo procese įgyvendinant nacionalinį BŽŪP strateginį planą.

Įgyvendinant šiuos numatytus tikslus siekiama: 1) identifikuoti perteklinius administravimo ir kontrolės aspektus, kurių galima atsisakyti arba juos modifikuoti bei supaprastinti nemažinant priemonių pageidaujamo aplinkosauginio poveikio (o gal net jį didinant); 2) atsižvelgiant į projekto analitinį darbą bei kitų šalių geriausias praktikas, įvertinti galimybes įtraukti papildomas priemones į administravimo ir kontrolės procesus, kurių pasėkoje galima tikėtis geresnio aplinkosauginio poveikio/rezultato; 3) identifikuoti svarbiausias spragas esamuose administravimo bei kontrolės procesuose, kurias būtų tikslinga užpildyti (spręsti), ko rezultate būtų galima tikėtis geresnių aplinkosauginių rezultatų; 4) iš projekto metu atlikto analitinio darbo, nagrinėjant kitų šalių patirtis bei atliekant strateginių dokumentų ir vertinimo ataskaitas, identifikuoti reikalingus tobulinimus, tame tarpe mažiausiai pastangų reikalaujančius (*low hanging fruits*), tačiau labai svarbius vertinimus ir aspektus, susijusius su administravimu (pvz. atitinkamų sąvokų apibrėžimai, kuriuose būtų vengtinios interpretacijos – ką laikome pieva, tinkama gauti tiesiogines išmokas ir pan.); 5) atlikus atitinkamas analizes bei įvertinimus – konstatuoti koks galėtų būti Saugomų teritorijų direkcijų vaidmuo administravimo bei kontrolės procesuose.

Siekiant kuo geriau pasirengti naujam BŽŪP periodui, identifikuoti būtinus pokyčius agroaplinkosaugos srityje (papildomai išskiriant mažiausiai pastangų reikalaujančius), buvo atlikta ES žaliojo kurso dokumentų analizė. Minėtai analizei buvo naudojami įvairūs strateginiai ES dokumentai bei vertinimo ataskaitos (ES strategija „Nuo ūkio iki stalo“, ES Biologinės įvairovės strategija iki 2030, EAR ataskaita „Biologinė įvairovė žemės ūkio paskirties žemėje: BŽŪP indėlis nesustabdė padėties blogėjimo“, EAR ataskaita „Laukinių apdulkinančiųjų apsauga Europos Sąjungoje – Komisijos iniciatyvos nebuvo vaisingos“, EK ataskaita „Evaluation of the impact of the CAP on habitats, landscapes, biodiversity“). Rengiant šį dokumentą buvo siekiama susisteminti agro-aplinkosauginius ES siekius, užsibrėžtus žaliajame kurse, ir projekto komandos diskusijų metu atrinkti būtent Lietuvai aktualius iššūkius bei įvertinti mūsų šalies institucijų pasirengimą juos įgyvendinti. Diskusijų metu buvo konstatuota, kad didžioji dalis ES identifikuotų problemų, spragų įgyvendinant ŽŪ politiką yra būdinga ir Lietuvai (pvz., tiesioginės išmokos turi labai mažą teigiamą poveikį biologinei įvairovei, trūksta rodiklių, kurie padėtų įvertinti ŽŪ veiklos įtaką aplinkai, neracionaliai naudojami AAP ir trąšos, drastiškai mažėjantis kraštovaizdžio elementų kiekis ir kt.). Analizė taip pat buvo papildyta problemų sprendimo būdais (apimant įvairius lygmenis – VR, GAAB, ekoschemų, II-jo ramsčio priemonių) ir institucijų, dalyvaujančių įgyvendinant ŽŪ strateginį planą, pasirengimo spręsti minėtus iššūkius lygmenis įvertinimu, t.y. kokie teisės

aktų pakeitimai ir pan. yra būtini siekiant pokyčių. Analizės rezultatai bus panaudoti 2022 m., atnaujinant šią ataskaitą.

Įgyvendinant Naturalit projektą 2019 m. vasario mėn. buvo parengta Europos Sąjungos gerosios praktikos novatoriškų agrarinės aplinkosaugos priemonių apžvalga ir rekomendacijos Lietuvai. Dr. Geraldo Švarco ir dr. Steffeno Noleppa pateiktoje ataskaitoje išsamiai išanalizuota ir apibendrinta priemonių, orientuotų į rezultatais pagrįstus metodus bei kolektyvines koncepcijas, patirtis ir gerosios praktikos. Tai ypatingai svarbios ir vertingos pamokos Lietuvai sprendžiant biologinės įvairovės išsaugojimo problemas pasitelkus tam tikrus kolektyvinius veiksmus ir koordinavimą bei ateityje kuriant ir integruojant į Lietuvos kaimo plėtros programą naujas biologinės įvairovės išsaugojimo schemas.

Dr. Geraldas Švarcas ir dr. Steffenas Noleppa išskyrė pagrindinius gerosios praktikos elementus: bendradarbiavimas įgyvendinant Agrarinės aplinkosaugos priemones, bendradarbiavimas tarp kaimo subjektų, konsultavimas, informacijos sklaidos didinimo komponentai (pvz., su ekologija, aplinkosauga susiję čempionatai), skirtingų ekologinių savybių diferencijavimas, mišrus paramos mokėjimas įvairiais lygiais, konkurencinis konkursas (aukciono metodas), ūkininkų bendradarbiavimas su gamtos apsaugos institucijomis įgyvendinant ir administruojant priemones bei ūkininkų įtraukimas į stebėseną, iš kurių du yra laikomi prioritetiniais – bendradarbiavimas įgyvendinant Agrarinės aplinkosaugos priemones bei ūkininkų įtraukimas į rezultatų stebėseną. Todėl kuriant būsimas biologinės įvairovės schemas Lietuvoje, kaip vienas iš svarbiausių įvardijamų aspektų – Agrarinės aplinkosaugos priemonių taikymo mastas bei šių priemonių taikymas erdviniu (teritoriniu) lygmeniu. Atkreipiamas dėmesys, kad agrarinės aplinkosaugos sutartys su individualių ūkių valdytojais yra ribotos, jog būtų teikiama pakankama nauda biologinei įvairovei kraštovaizdžio, baseino ar net platesniu mastu. Todėl būtini tam tikri kolektyviniai veiksmai ir koordinavimas (pvz., norint pagerinti paramos priemonių veiksmingumą bei pasiekti pageidaujamą naudą biologinei įvairovei, būtinas vietinis kolektyvinis žemės valdymo veiksmų koordinavimas; norint pasiekti rezultatų tiek sklypo, tiek kraštovaizdžio lygmeniu, būtinos ilgalaikės sutartys bei ilgalaikis bendradarbiavimas ir koordinavimas). Bendras sėkmės veiksnys – yra glaudus bendradarbiavimas ir pasitikėjimas tarp žemės valdytojų (savininkų), administruojančių įstaigų ir institucijų bei kitų suinteresuotųjų šalių nuo pat schemas kūrimo etapo pradžios. Tik bendrai sukurta bandomoji schema, kurioje sprendžiami įvairūs susijusių pagrindinių suinteresuotųjų šalių rūpesčiai, skatina ne tik įsitraukti į ją, bet sustiprina ir jos pripažinimą. Todėl svarbu, kad būtų kuo geriau suprantama aukščiau minėtų prioritetinių bei pagrindinių gerosios praktikos elementų svarba įgyvendinant Agrarinės aplinkosaugos priemones Lietuvoje, taip pat skirtingų subjektų, įstaigų ir institucijų dalyvavimo šiame procese perspektyvos. Tik skiriant didesnę dėmesį bandomųjų, į rezultatus orientuotų biologinės įvairovės schemų koordinuotam įgyvendinimui ūkių grupėje bei įtraukiant pačius ūkininkus į rezultatų stebėjimą, bus pasiekiamas geresnis aplinkosauginis veiksmingumas ir aplinkosaugos tikslai Lietuvoje.

Projekto „Natura 2000 tinklo valdymo optimizavimas Lietuvoje“ komanda nuolatinių susitikimų, ekspertų apskritojo stalo diskusijų metu detalizuoja esminius administracinės praktikos trūkumus Lietuvoje bei siekiant padidinti BŽŪP įgyvendinimo veiksmingumą Lietuvoje rengia tobulinimo planą, kuriame bus numatytos konkrečios bei efektyviausios tobulinimo priemonės ir rekomendacijos. Atsižvelgiant į tai, ši ataskaita bus reguliariai atnaujinama atsiradus naujai analitinei informacijai. Siūlomos administracinių aspektų tobulinimo priemonės bus ypač svarbios kuriant BŽŪP strateginį planą naujam finansiniam laikotarpiui, o apibendrinta informacija bus tvirtas pagrindas gerinant biologinės įvairovės išsaugojimo tikslus įgyvendinant BŽŪP Lietuvoje.

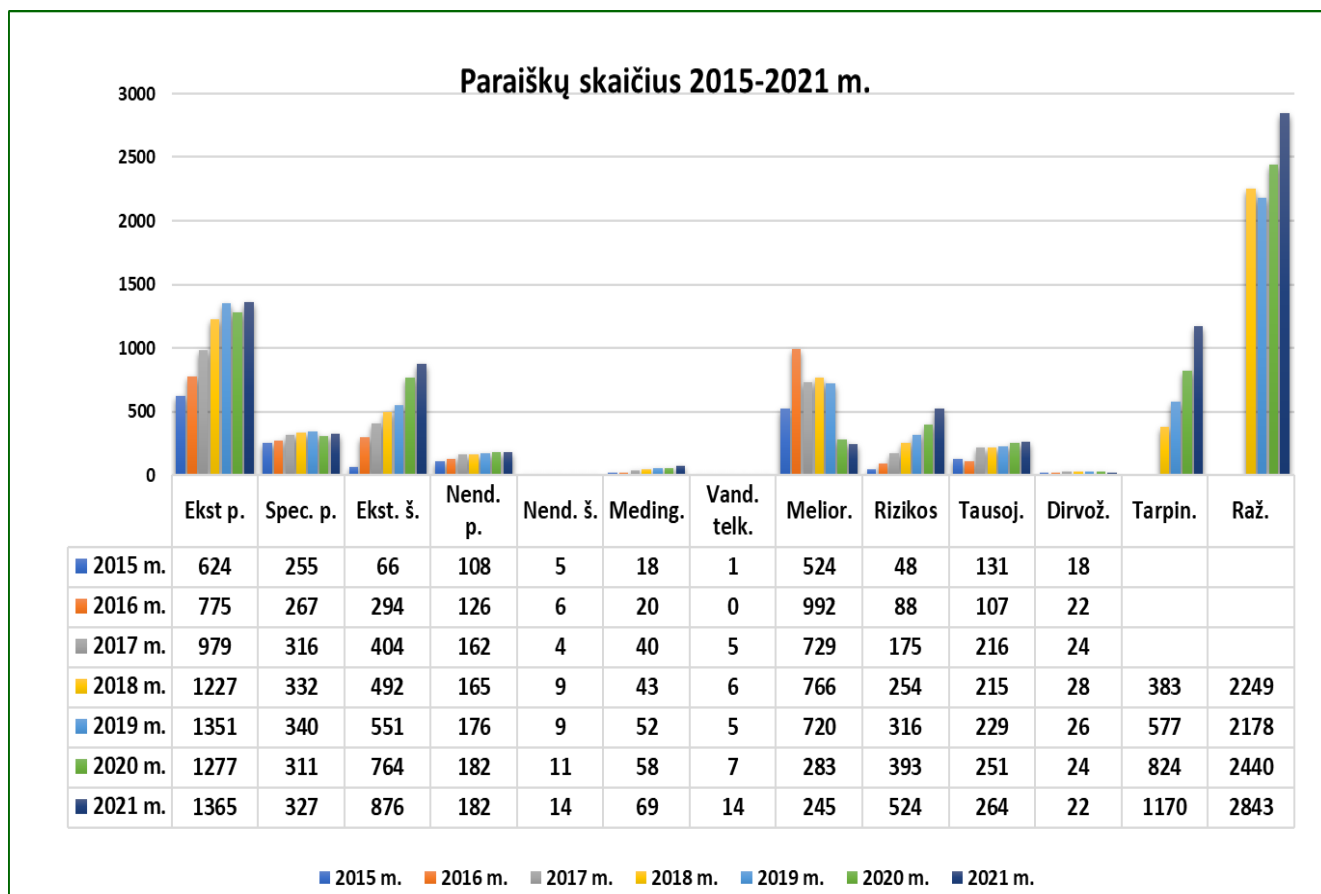
II. DABATRINIO KPP PERIODO SITUACIJOS ANALIZĖ (DEKLARAVIMO STATISTIKOS ANALIZĖ, ŪKININKŲ APKLAUSA, ADMINISTRAVIMO IR KONTROLĖS KAŠTŲ ANALIZĖ)

II.I PRIEMONĖS „AGRARINĖ APLINKOSAUGA IR KLIMATAS“ 2015-2021 M. DEKLARAVIMO STATISTIKOS ANALIZĖ

Pagal Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos (toliau – KPP) priemonę „Agrarinė aplinkosauga ir klimatas“ (toliau – AGRO), dabartiniu metu Lietuvoje įgyvendinama 13 remiamų veiklų:

- „Ekstensyvus pievų tvarkymas ganant gyvulius“ – 101 Eur už ha;
- „Specifinių pievų tvarkymas“ – 69 Eur už ha;
- „Ekstensyvus šlapynių tvarkymas“ – 208 Eur už ha;
- „Nykstančios meldinių nendrinukių populiacijos buveinių saugojimas natūraliose ir pusiau natūraliose pievose“ – 291 Eur už ha;
- „Nykstančios meldinių nendrinukių populiacijos buveinių saugojimas šlapynėse“ – 160 Eur už ha;
- „Medingųjų augalų arba daugiamečių žolių juostos ar laukai ariamojoje žemėje“ veiklos sritys:
 - „Medingųjų augalų juostos ar laukai ariamojoje žemėje“ – 97 Eur už ha;
 - „Daugiamečių žolių juostos ar laukai ariamojoje žemėje“ – 65 Eur už ha (*nuo 2017 m.*);
- „Vandens telkinių apsauga nuo taršos ir dirvos erozijos ariamojoje žemėje“ – 221 Eur už ha;
- „Melioracijos griovių šlaitų priežiūra“:
 - išvežant nušienautą žolę – 155 Eur už ha;
 - nušienautą susmulkintą žolę paskleidžiant ant melioracijos griovio šlaito – 141 Eur už ha;
- „Rizikos“ vandens telkinių būklės gerinimas“ – 232 Eur už ha;
- „Tausojanti aplinką vaisių ir daržovių auginimo sistema“:
 - daržovėms ir bulvėms – 318 Eur už ha;
 - vaisiams ir uogoms – 336 Eur už ha;
- „Dirvožemio apsauga“ už ankštinių augalų arba daugiamečių žolių auginimą – 45 Eur už ha;
- „Tarpinių pasėlių auginimas ariamojoje žemėje“ – 134 Eur už ha (*nuo 2018 m.*);
- „Ražienų laukai per žiemą“ – 99 Eur už ha (*nuo 2018 m.*).

2015–2021 m. deklaravimo laikotarpiu pagal AGRO priemonės veiklas pateiktų paraiškų skaičius bei deklaruotas plotas akivaizdžiai išryškina labiausiai populiarias, mažiau populiarias ir mažiausiai populiarias veiklas (1 pav., 2 pav.).

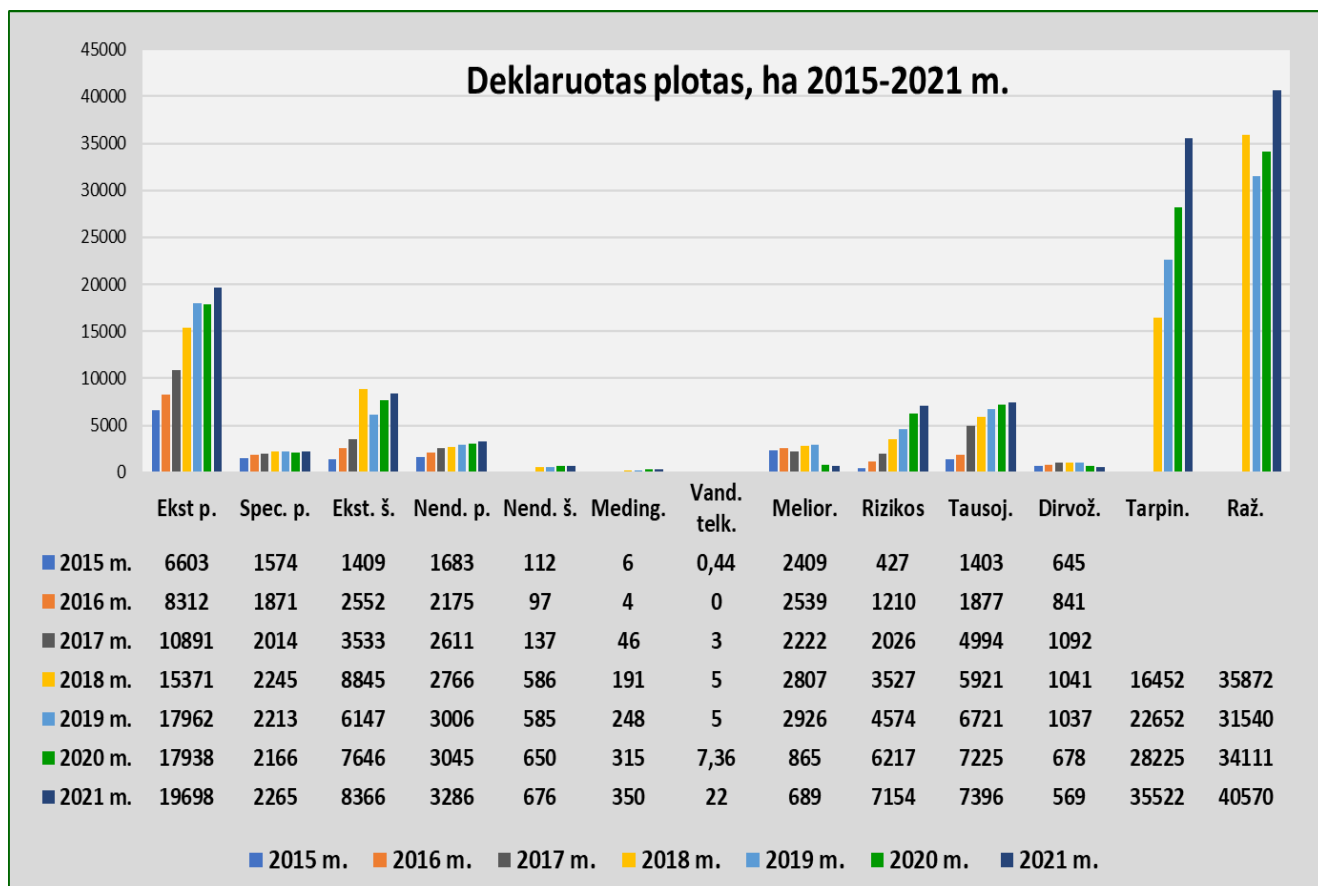
1 pav. Pagal priemonę „Agrarinė aplinkosauga ir klimatas“ pateiktų paraiškų skaičius 2015–2021 m.

Pagal pateiktų paraiškų skaičių bei deklaruotą plotą iš 13 remiamų veiklų pati populiariausia veikla – **„Ražienų laukai per žiemą“**. Jau pirmaisiais šios veiklos įgyvendinimo metais (2018 m.) buvo pateikta daugiausiai paraiškų – 2 249, deklaruota 35 872 ha. Pagal pateiktų paraiškų skaičių bei deklaruotą plotą pirmaujančioje pozicijoje ši veikla išliko ir vėlesniais metais: 2019 m. pateikta 2 178 paraiškos, deklaruota 31 540 ha; 2020 m. – 2 440 paraiškų, deklaruota 34 111 ha 2021 m. – 2 843 paraiškos, deklaruota 40 570 ha.

Antroje vietoje pagal deklaruoto ploto dydį rikiuojasi **„Tarpinių pasėlių auginimas ariamojoje žemėje“** – nuo 16 452 ha 2018 m. iki 35 522 ha 2021 m. Atitinkamai sparčiai kito ir pateiktų paraiškų skaičius – nuo 383 paraiškų 2018 m. iki 1 170 paraiškų 2021 m. Ši veikla Lietuvoje įgyvendinama taip pat nuo 2018 m.

Trečioje vietoje reiktų paminėti veiklą **„Ekstensyvus pievų tvarkymas ganant gyvulius“**. Ši veikla populiari pareiškėjų, deklaruojančių ganyklas pievas bei laikančių žolėdžius gyvulius, tarpe. Paraiškų skaičius ir deklaruojamas plotas visu deklaravimo laikotarpiu nuolat didėjo – nuo 624 paraiškų ir 6 603 ha 2015 m. iki 1 365 paraiškų bei 19 698,97 ha 2021 m.

2015–2021 m. deklaravimo laikotarpiu mažiau paraiškų, lyginant su trimis aukščiau minėtomis veiklomis, buvo teikiama pagal „Ekstensyvus šlapynių tvarkymas“, „Rizikos“ vandens telkinių būklės gerinimas“, „Specifinių pievų tvarkymas“ „Tausojanti aplinką vaisių ir daržovių auginimo sistema“ veiklas. Nors šios veiklos mažiau populiarios negu trys aukščiau minėtosios, tačiau tiek paraiškų skaičius, tiek ir deklaruotas plotas kasmet sparčiai didėjo.

2 pav. Pagal priemonę „Agrarinė aplinkosauga ir klimatas“ deklaruotas plotas (ha) 2015–2021 m.

Atsižvelgiant į „Nykstančios meldinių nendrinukių populiacijos buveinių saugojimas natūraliose ir pusiau natūraliose pievose“ bei „Nykstančios meldinių nendrinukių populiacijos buveinių saugojimas šlapynėse“ veiklų specifiką bei specifiką regionų atžvilgiu, nors pateiktų paraiškų skaičius bei deklaruotas plotas nėra didelis, tačiau jų populiarumas 2015–2021 m. deklaravimo laikotarpiu išaugo kelis kartus, pvz. pagal pirmąją veiklą pateikta nuo 108 iki 182 paraiškų bei deklaruota nuo 1 983 ha iki 3 286 ha ploto.

Mažiausiai ūkininkų dėmesio iš 13 AGRO priemonės veiklų sulaukė „**Vandens telkinių apsauga nuo taršos ir dirvos erozijos ariamojoje žemėje**“, „**Medingųjų augalų arba daugiamečių žolių juostos ar laukai ariamojoje žemėje**“, „**Dirvožemio apsauga**“ veiklos, kurias per visą 2015–2021 m. deklaravimo laikotarpį galima įvardyti kaip mažiausiai populiarias.

Pagal veiklą „Vandens telkinių apsauga nuo taršos ir dirvos erozijos ariamojoje žemėje“ – nuo 2015 m. iki 2020 m. pateikta 1–7 paraiškos (2021 m. iš viso 14 paraiškų), deklaruotas plotas – atitinkamai nuo 0,44 ha iki 7,36 ha (2021 m. iš viso 22,36 ha).

Pagal veiklą „Medingųjų augalų arba daugiamečių žolių juostos ar laukai ariamojoje žemėje“ 2015 m. pateikta 18 paraiškų, deklaruotas plotas 6 ha. 2021 m. paraiškų skaičius padidėjo iki 69, deklaruotas plotas siekė 350,21 ha. Paminėtina, jog pirmaisiais dabartinio KPP laikotarpio metais (2015 m., 2016 m.) pagal šią veiklą Lietuvoje buvo įgyvendinama viena veiklos sritis „Medingųjų augalų juostos ar laukai ariamojoje žemėje“, nuo 2017 m.

įgyvendinama dar viena veiklos sritis – „Daugiamečių žolių juostos ar laukai ariamojoje žemėje“. Tai sąlyginai galėjo padidinti paraiškų skaičių bei deklaruotą plotą.

Pagal veiklą „Dirvožemio apsauga“ – nuo 2015 m. iki 2021 m. pateikta 18–22 paraiškos, deklaruotas plotas kito nuo 645 ha iki 569 ha.

Analizuojant AGRO priemonės 2015–2021 m. deklaravimo statistinius duomenis atkreiptinas dėmesys į tai, kad AGRO priemonės įgyvendinimo taisyklėse (Nr. 3D-254) buvo numatyta, jog pareiškėjai, prisiėmę įsipareigojimus pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos priemonės „Agrarinės aplinkosaugos išmokos“ programas ir (arba) veiklas, galėjo tęsti visus likusius pagal Priemonės programas ir (arba) veiklas prisiimtus įsipareigojimus, deklaruodami tuos pačius pagal atitinkamą programą ir (arba) veiklą deklaruotus plotus (tęsiams įsipareigojimams buvo taikomos 2007–2013 m. Priemonės „Agrarinės aplinkosaugos išmokos“ įgyvendinimo taisyklės, išskyrus Pagrindinius reikalavimus ir sankcijas už jų nesilaikymą), o nesutikdami su pasikeitusiais reikalavimais, nutraukti visus pagal Priemonės programas ir (arba) veiklas prisiimtus įsipareigojimus negražinant gautų išmokų pagal Priemonės programas ir (arba) veiklas, išskyrus pareiškėjus, kurie įvykdė prisiimtus įsipareigojimus pagal priemonę „Pelno nesiekiančios investicijos“ ir toliau tęsė prisiimtus įsipareigojimus pagal 2007–2013 m. priemonės „Agrarinės aplinkosaugos išmokos“ veiklą „Melioracijos griovių šlaitų tvarkymas“. Atsižvelgiant į šią nuostata, išlieka tendencija, jog paraiškų skaičiaus ir ploto didėjimas pagal naujojo KPP periodo AGRO priemonės veiklas išibėgėja tik įpusėjus šiam laikotarpiui, kuomet dalis pareiškėjų, užbaigę prisiimtus įsipareigojimus pagal ankstesnį laikotarpį, teikė naujas paraiškas bei deklaravo plotus pagal naujas arba panašias 2014–2020 KPP veiklas. Tačiau ši priežastis AGRO priemonės veiklų populiarumui didesnės įtakos neturėjo.

2021 M. PATEIKTŲ AGRO PARAIŠKŲ BEI DEKLARUOTO PLOTO POKYTIS (PROC.) LYGINANT SU PRAEJUSIAIS METAIS

2021 m. deklaravimo duomenimis, pagal **AGRO** priemonę **iš viso pateikta 7 912 paraiškų, deklaruota 126 569 ha ploto**. Palyginus su 2020 m., daugiau kaip tūkstančiu išaugo paraiškų skaičius, deklaruotas plotas padidėjo per 17,5 tūkst. ha. AGRO paraiškų bei deklaruotų plotų pokytis (proc.), lyginant su praėjusiais metais, taip pat deklaruotų laukų skaičiaus pokytis, pateikiamas 1, 2, 3 lentelėse. Šiam pokyčiui įtakos galėjo turėti daugelis priežasčių, pvz. trumpesnis įsipareigojimų laikotarpis, supaprastinti įsipareigojimai ar reikalavimai paramai gauti, intensyvus viešinimas bei informacijos sklaida, STD įsitraukimas į pareiškėjų konsultavimą, „Gero ūkininko čempionato“ suorganizavimas ir kitos, dalyvavimą priemonėje skatinančios priemonės).

Tarp *didžiausių proveržį* pasiekusių priemonės veiklų – „**Tarpinių pasėlių auginimas ariamojoje žemėje**“. Dalyvauti veikloje pasirinko 1 170 žemdirbių, tuo tarpu praėjusiais metais buvo pateiktos 824 paraiškos. Deklaruotas plotas siekia 35 523 ha (2020 m. 28 225 ha). Paminėtina, kad ši veikla buvo viena populiariausių ir praėjusiais metais. Pagal šią veiklą ryškiausias ir deklaruotų laukų skaičiaus pokytis, lyginant su praėjusiais metais (2021 m. 4013 laukai, 2020 m. 3 166 laukai), kuris siekia 27 proc.

Ypač populiaria išlieka dirvožemio kokybę gerinanti bei jį nuo degradacijos ir erozijos padedanti apsaugoti veikla „**Ražienų laukai per žiemą**“. Pateiktos 2 843 paraiškos, palyginti su praėjusiais metais, šia veikla papildomai susidomėjo apie 400 pareiškėjų. Pagal veiklą deklaruotas plotas siekia 40 570 ha.

Natūralių, pusiau natūralių pievų ar ganyklų turintys ūkininkai bei ekstensyviai jose ūkininkaujantys, gyvendami santarvėje su gamta padaro didžiulį gerą darbą ne tik gamtai, bet ir mums visiems. Šiais metais tarp populiariausių veiklų išlieka veiklos „**Ekstensyvus pievų tvarkymas ganant gyvulius**“, „**Ekstensyvus šlapynių tvarkymas**“. Atitinkamai pateiktos 1 365 paraiškos (2020 m. 1 277) ir 876 paraiškos (2020 m. 764). Tad pareiškėjų skaičius padidėjo pagal abi veiklas. Pievų tvarkymo plotas šiais metais sudaro 19 698,97 ha ploto, šlapynių – 8 366 ha (2020 m. atitinkamai 17 938 ha ir 7 646 ha).

Daugiau pateikta paraiškų ir pagal veiklą „**Rizikos vandens telkinių būklės gerinimas**“. Šioje veikloje galėjo dalyvauti ūkininkai, kurių deklaruojami žemės ūkio naudmenų plotai patenka į Aplinkos ministerijos ar jos įgaliotos institucijos nustatytas „Rizikos“ vandens telkinio baseino teritorijas. Dalyvauti veikloje pasirinko 524 ūkininkai, deklaruota 7 154 ha ploto. Šiemet pateikta 130 paraiškų daugiau negu praėjusiais metais.

Ūkininkai, vykdantys ūkinę veiklą Aplinkos ministerijos ar jos įgaliotos institucijos nustatytuose Europos Bendrijos svarbos natūralių ir saugomų rūšių buveinių plotuose – specifinių pievų plotuose – ir prisiėmę išipareigojimus pagal veiklą „**Specifinių pievų tvarkymas**“, gamtininkų vadinami pagrindiniais nykstančios bioįvairovės problemos sprendimo pagalbininkais. Nors 2021 m. pateiktų paraiškų skaičius nėra išpūdingas, pateiktos 327 paraiškos, tačiau prisiimti išipareigojimai 2 266 ha plote padeda išsaugoti tuos, kam gresia pavojus išnykti, kam sunku įsitvirtinti ir išsilaikyti, kam sunku išlikti. Praėjusiais metais buvo pateikta 311 paraiškų, deklaruota 2 166 ha ploto.

Dalyvaudami veiklose „**Nykstančios meldinių nendrinukių populiacijos buveinių saugojimas natūraliose ir pusiau natūraliose pievose**“ bei „**Nykstančios meldinių nendrinukių populiacijos buveinių saugojimas šlapynėse**“ ūkininkai gali prisidėti prie gamtos vertybių išlikimo. Šių ūkininkų dėka mažėja grėsmė netekti nors ir sunkiai paprastam žmogui pastebimos, bet turinčios be galo svarbią reikšmę gamtos dalelės. Iš viso šiais metais dalyvauti minėtose veiklose pasiryžo 196 ūkininkai, deklaruojamas 3 963 ha nykstančios meldinių nendrinukių populiacijos buveinių pievų bei šlapynių plotas. Tad meldinės nendrinukės galės jaustis saugiai beveik 300 ha padidėjusiame natūralių ir pusiau natūralių pievų bei šlapynių plote.

Nors veiklos „**Medingųjų augalų arba daugiamečių žolių juostos ar laukai ariamojoje žemėje**“, „**Vandens telkinių apsauga nuo taršos ir dirvos erozijos ariamojoje žemėje**“ išliko mažiau populiarios, tačiau ir jomis susidomėjimas truputį išaugo. Pagal veiklą „**Medingųjų augalų arba daugiamečių žolių juostos ar laukai ariamojoje žemėje**“ pateiktos 69 paraiškos, 11 paraiškų daugiau negu pernai. Deklaruotas plotas siekia 350 ha. 4 paraiškomis daugiau pateikta ir pagal veiklą „**Vandens telkinių apsauga nuo taršos ir dirvos erozijos ariamojoje žemėje**“, šiais metais dalyvauti veikloje nusprendė 11 pareiškėjų. Tiesa, sumažėjo susidomėjimas veiklomis „**Melioracijos griovių šlaitų priežiūra**“ ir „**Dirvožemio apsauga**“. Melioracijos griovių priežiūrą pasirinko 245, dirvožemio apsaugą – 22 pareiškėjai. Atitinkamai 38 ir 2 pareiškėjais mažiau negu pernai.

2021 m. aktyviausiai paraiškas teikė ūkininkaujantys **Panevėžio apskrityje (1 247)**, toliau rikiuojasi **Vilniaus (1 134)**, **Utenos (961)**, **Šiaulių (825)**, **Kauno (809)**, **Klaipėdos (753)**, **Tauragės (682)**, **Telšių (548)**, **Alytaus (526)**, **Marijampolės (427)** apskritys.

1 lentelė. 2021 m. AGRO paraiškų skaičiaus pokytis (proc.) lyginant su praėjusiais metais

AGRO priemonės veikla	2020 m. iš viso pateiktų paraiškų sk. pagal veiklas 2020-07-21 d.	2021 m. iš viso pateiktų paraiškų sk. pagal veiklas 2021-07-12 d.	Paraiškų skaičiaus pokytis, proc.
Dirvožemio apsauga	24	22	-8%
Ekstensyvus pievų tvarkymas ganant gyvulius	1277	1365	7%
Ekstensyvus šlapynių tvarkymas	764	876	15%
Medingųjų augalų arba daugiamečių žolių juostos ar laukai ariamojoje žemėje	58	69	19%
Melioracijos griovių šlaitų priežiūra	283	245	-13%
Meldinės nendrinukės buveinių saugojimas natūraliose ir pusiau natūraliose pievose	182	182	0%
Meldinės nendrinukės buveinių saugojimas šlapynėse	11	14	27%
"Rizikos" vandens telkinių būklės gerinimas	393	524	33%
Ražienų laukai per žiemą	2440	2843	17%
Specifinių pievų tvarkymas	311	327	5%
Tausojanti aplinką vaisių ir daržovių auginimo sistema	251	264	5%
Tarpinių pasėlių auginimas ariamojoje žemėje	824	1170	42%
Vandens telkinių apsauga nuo taršos ir dirvos erozijos ariamoje žemėje	7	11	57%

2 lentelė. 2021 m. pagal AGRO veiklas deklaruotų plotų pokytis (proc.) lyginant su praėjusiais metais

AGRO priemonės veikla	2020 m. deklaruotas plotas (ha) 2020-07-21 d.	2021 m. deklaruotas plotas (ha) 2021-07-12 d.	Deklaruotų plotų pokytis, proc.
Dirvožemio apsauga	678,1	569,25	-16%
Ekstensyvus pievų tvarkymas ganant gyvulius	17938,11	19698,97	10%
Ekstensyvus šlapynių tvarkymas	7646,77	8366,33	9%
Medingųjų augalų arba daugiamečių žolių juostos ar laukai ariamojoje žemėje	315,47	350,21	11%
Melioracijos griovių šlaitų priežiūra	865,3	689,36	-20%
Meldinės nendrinukės buveinių saugojimas natūraliose ir pusiau natūraliose pievose	3045,88	3286,67	8%
Meldinės nendrinukės buveinių saugojimas šlapynėse	650,34	676,06	4%
"Rizikos" vandens telkinių būklės gerinimas	6217,4	7154,16	15%
Ražienų laukai per žiemą	34111,51	40570,3	19%
Specifinių pievų tvarkymas	2166,07	2265,61	5%
Tausojanti aplinką vaisių ir daržovių auginimo sistema	7225,55	7396,67	2%
Tarpinių pasėlių auginimas ariamojoje žemėje	28225,68	35522,61	26%
Vandens telkinių apsauga nuo taršos ir dirvos erozijos ariamoje žemėje	7,36	22,36	204%

3. lentelė. Pagal AGRO priemonę deklaruotų laukų skaičiaus pokytis lyginant su praėjusiais metais

AGRO priemonės veikla	2020 m. deklaruotų laukų skaičius pagal veiklas 2020-07-21 d.	2021 m. deklaruotų laukų skaičius pagal veiklas 2021-07-12 d.	deklaruotų laukų skaičiaus pokytis, proc.
Dirvožemio apsauga	94	63	-33%
Ekstensyvus pievų tvarkymas ganant gyvulius	5474	5916	8%
Ekstensyvus šlapynių tvarkymas	3576	4194	17%
Medingųjų augalų arba daugiamečių žolių juostos ar laukai ariamojoje žemėje	129	162	26%
Melioracijos griovių šlaitų priežiūra	1526	1282	-16%
Meldinės nendrinukės buveinių saugojimas natūraliose ir pusiau natūraliose pievose	827	893	8%
Meldinės nendrinukės buveinių saugojimas šlapynėse	108	107	-1%
"Rizikos" vandens telkinių būklės gerinimas	1658	1965	19%
Ražienų laukai per žiemą	6031	6894	14%
Specifinių pievų tvarkymas	837	852	2%
Tausojanti aplinką vaisių ir daržovių auginimo sistema	1659	1628	-2%
Tarpinių pasėlių auginimas ariamojoje žemėje	3166	4013	27%
Vandens telkinių apsauga nuo taršos ir dirvos erozijos ariamoje žemėje	12	20	67%

II.II. PRIEMONĖS „SU „NATURA 2000“ IR VANDENS PAGRINDŲ DIREKTYVA SUSIJUSIOS IŠMOKOS 2015-2021 M. DEKLARAVIMO STATISTIKOS ANALIZĖ

Pagal Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonę „Su „Natura 2000“ ir Vandens pagrindų direktyva susijusios išmokos“ įgyvendinamos dvi veiklos sritys:

„Parama „Natura 2000“ žemės ūkio paskirties žemėje“:

- 54 Eur už vieną ha ariamosios žemės;
- 70 Eur už vieną ha natūralių ir pusiau natūralių pievų.

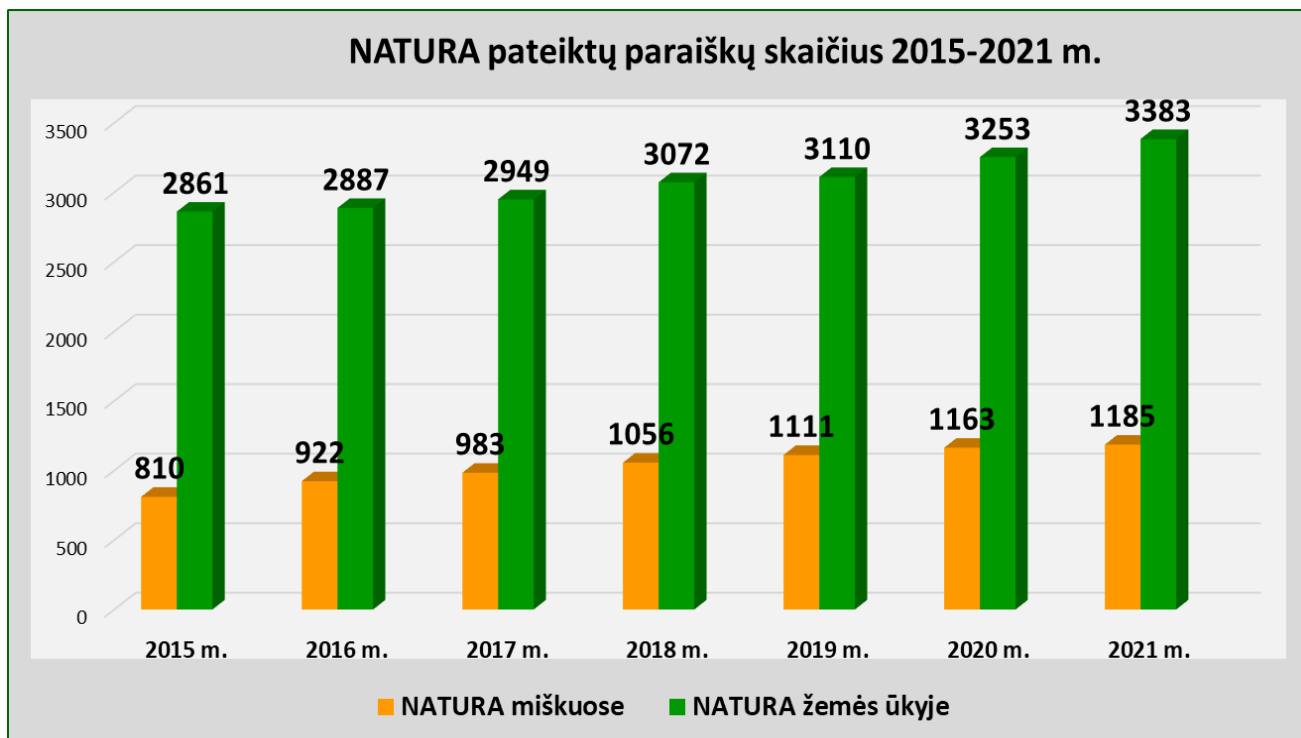
„Parama „Natura 2000“ miškuose“:

- 272 Eur už vieną ha (pirminiu ne ilgesniu kaip 5 metų laikotarpiu) – kai uždrausta vykdyti pagrindinius miško kirtimus (įskaitant, kai draudžiami pagrindiniai kirtimai EB svarbos paukščių veisimosi vietose ir kai pagrindiniai kirtimai atidėti vėlesniam laikui) arba leidžiami nedidelio intensyvumo atrankiniai kirtimai (leidžiant iškirsti ne daugiau kaip 10 proc. medyno tūrio per 10 metų);
- 200 Eur už vieną ha (pasibaigus pirminiam 5 metų laikotarpiui pagal aukščiau nurodytą apribojimą);
- 155 Eur už vieną ha – kompleksinio apribojimo atveju, kai draudžiami ugdomieji miško kirtimai ir brandžių medžių iškirtimas, bei draudžiami ar apriboti sanitariniai kirtimai, paliekant tam tikrą džiūstančių medžių ar sausuočių skaičių 1 ha;
- 156 Eur už vieną ha – kai plynųjų pagrindinių miško kirtimų biržėse paliekamas papildomas skaičius neiškirstų žalių medžių;
- 62 Eur už vieną ha – kai vykdant sanitarinius kirtimus draudžiama iškirsti visus džiūstančius ar išdžiūvusius medžius.

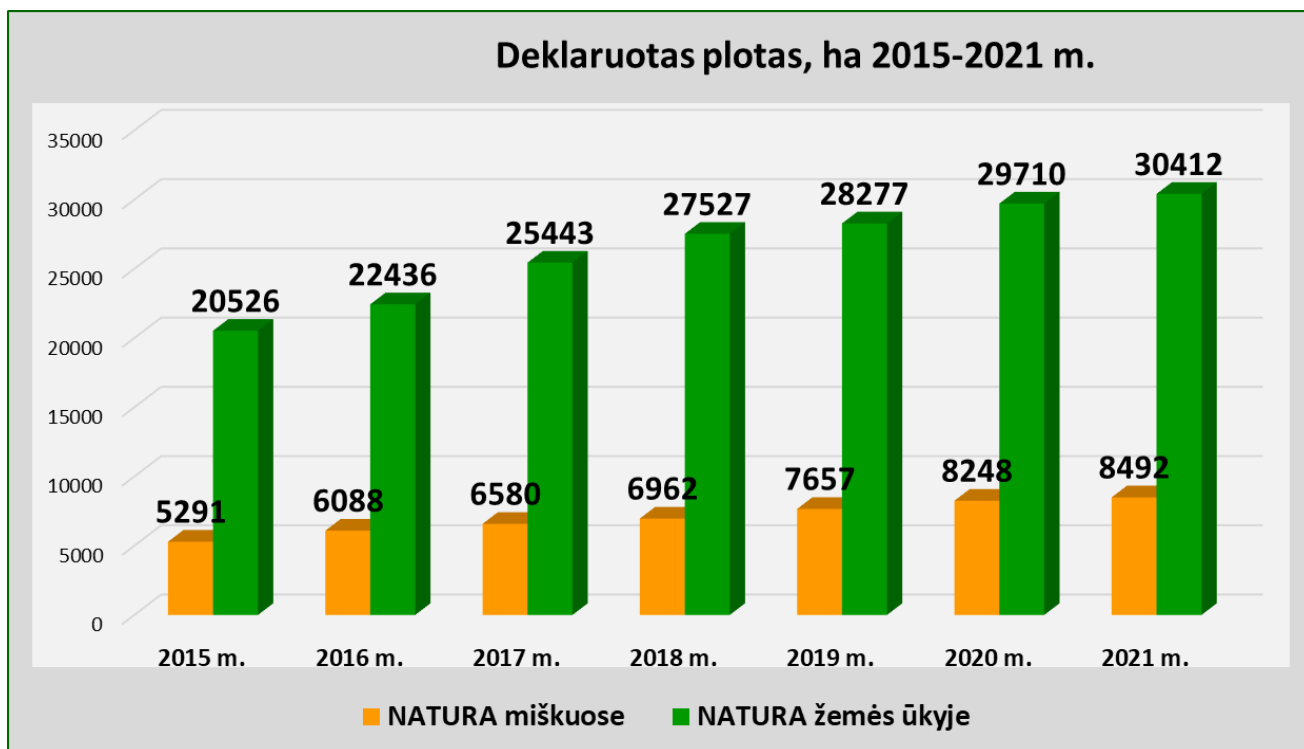
2015–2021 m. deklaravimo laikotarpio statistinių duomenų analizė parodo, kad bendras pagal priemonę „Su „Natura 2000“ ir Vandens pagrindų direktyva susijusios išmokos“ paraiškų skaičius (3 pav.) bei deklaruotas plotas (4 pav.) tendencingai didėjo. 2015 m. iš viso buvo pateikta 3 671 paraiška, deklaruotas plotas sudarė 25 817 ha. Iki 2021 m. šia priemone papildomai susidomėjo 897 pareiškėjai, deklaruota per 13 tūkst. naujų plotų. 2021 deklaravimo metais pagal priemonę „Su „Natura 2000“ ir Vandens pagrindų direktyva susijusios išmokos“ iš viso pateiktos 4 568 paraiškos, deklaruotas plotas sudaro 38 904 ha.

Analizuojant abi veiklos sritis atskirai, akivaizdu, kad „Natura 2000 žemės ūkyje“ buvo žymiai populiareesnė negu „Natura 2000“ miškuose“, kadangi kiekvienais deklaravimo metais ją rinkosi vis daugiau ūkininkų. Nuo 2015 iki 2021 m. veiklos sritimi „Natura 2000 žemės ūkyje“ papildomai susidomėjo 522 pareiškėjai, deklaruota apie 10 tūkst. ha naujų plotų. 2015 m. pagal šią veiklos sritį pateikta 2 861 paraiška, deklaruotas 20 526 ha plotas, o 2021 deklaravimo metais pateiktos 3 383 paraiškos, deklaruotas plotas sudaro 30 412 ha.

Pastebėtina, kad susidomėjimas veiklos sritimi „Natura 2000“ miškuose“ buvo žymiai mažesnis. Iki 2021 m. dalyvavimą šioje veiklos srityje papildomai rinkosi 375 pareiškėjai, deklaruotas plotas padidėjo per 3 tūkst. ha, tačiau šis pokytis yra tris kartus mažesnis negu „Natura 2000 žemės ūkyje“. 2015 m. pagal veiklos sritį „Natura 2000“ miškuose“ pateikta 810 paraiškų, deklaruotas plotas sudarė 5 291 ha, o 2021 deklaravimo metais pateiktos 1 185 paraiškos, deklaruotas 8 492 ha plotas. Visgi, vertinant 2015–2021 m. deklaravimo laikotarpio duomenis, pagal veiklos sritį „Natura 2000“ miškuose“ pateiktų paraiškų skaičius bei deklaruotas plotas taip pat tendencingai didėjo.

3 pav. Pagal priemonę „Su „Natura 2000“ ir Vandens pagrindų direktyva susijusios išmokos“ pateiktų paraiškų skaičius 2015–2021 m.

4 pav. Pagal priemonę „Su „Natura 2000“ ir Vandens pagrindų direktyva susijusios išmokos“ deklaruotas plotas (ha) 2015–2021 m

II.III. ŪKININKŲ APKLAUSA, PATEIKTI SIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS

Agrarinės aplinkosaugos priemonių įgyvendinimo masto didinimas bei ūkininkų motyvacijos prisijungti prie schemų stiprinimas ir skatinimas išlieka vienu aktualiausių LIFE integruotojo projekto „Natura 2000 tinklo valdymo optimizavimas Lietuvoje“ tikslų, orientuotų projekte numatytiems uždaviniams pasiekti, kaip pvz. dabartinių Lietuvos kaimo plėtros programos priemonių tobulinimas bei naujų, susijusių su biologine įvairove, kūrimas. Todėl projekto komanda didelį dėmesį skiria Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonių „Agrarinė aplinkosauga ir klimatas“ bei „Su „Natura 2000“ ir Vandens pagrindų direktyva susijusios išmokos“ įgyvendinimo analizei ir vertinimui, kertinių administracinių spragų motyvuojant ūkininkus identifikavimui bei skatinimo ir motyvacijos sistemos priemonių komplekso sukūrimui.

Siekiant detaliau išanalizuoti ūkininkų motyvaciją dalyvaujant AGRO ir NATURA priemonėse bei įvertinti pastebėtus trūkumus, taip pat nustatyti pagrindines priežastis, sunkumus bei jų reikšmingumą, lemiančius ūkininkų apsisprendimą (ne)dalyvauti AGRO ir NATURA priemonėse buvo atlikta ūkininkų apklausa „Dėl dalyvavimo Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos AGRO ir NATURA priemonių veiklose“ (toliau – Apklausa). Su Apklausa išsamiai galima susipažinti 1 priede.

Atlikus detalią šios Apklauso rezultatus analizę pateikti siūlymai ir rekomendacijos, galinčios didinti Agrarinės aplinkosaugos priemonių įsisavinimą bei kelti ūkininkų motyvaciją prisijungti prie KPP paramos schemų. Kai kurie siūlymai ir rekomendacijos jau yra įgyvendinti tobulinant dabartinės Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos AGRO ir NATURA priemones bei tikslinat šių priemonių įgyvendinimo taisykles (pvz., sušvelnintos bei diferencijuotos sankcijos, atsisakyta perteklinių reikalavimų, suvienodinti terminai ir kt.), taip siekiant užtikrinti pakankamą lankstumą bei sumažinti nereikalingą našta ūkininkams, įgyvendinantiems šias priemones (4 lentelė). Kiti aktualūs rezultatai yra svarbūs kuriant naujas, 2023–2027 metų programinio laikotarpio priemones, susijusias su biologine įvairove.

Pastebėti trūkumai dėl ūkininkų motyvacijos prisijungti prie Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonių ir vykdyti gamtai palankius išpareigojimus bei įvardytos tam tikros priežastys ir sunkumai, lemiantys ūkininkų apsisprendimą, šiuo metu yra aptariami projekto komandos susitikimuose nagrinėjant ES žaliojo kurso dokumentus, taip pat bendroje Aplinkos ministerijos ir Žemės ūkio ministerijos memorandumo darbo grupėje. Taip pat šios Apklauso rezultatai yra pateikti Lietuvos agrarinės ekonomikos institutui susipažinti, kaip praktiniai svertai, į kuriuos bus atsižvelgta skaičiuojant išmokas pagal naujojo programinio laikotarpio atitinkamas paramos schemas.

Atsižvelgiant į tai, kad Apklausa buvo skirta visiems Lietuvos ūkininkams, kurie dalyvavo ar svarstė galimybę dalyvauti AGRO bei NATURA priemonių veiklose, *ūkininkai savo noru* turėjo galimybę išsakyti nuomonę apie reikalavimus, išpareigojimus pareiškėjams, taip pat pateikti savo rekomendacijas ir pastebėjimus dėl dalyvavimo minėtų priemonių veiklose. Ūkininkai, kurie AGRO ir NATURA priemonėse nedalyvauja, buvo raginami nurodyti pagrindines priežastis, kurios lėmė tokį apsisprendimą, bei pažymėti, kokios Apklauso anketoje nurodytos priežastys ir kiek jos buvo reikšmingos jiems apsispręsti (mažai reikšminga; vidutiniškai reikšminga; labai reikšminga).

Apklauso anketos klausimai buvo parengti atsižvelgiant į jau sukauptą praktinę patirtį administruojant KPP priemones, turimą informaciją apie pareiškėjų paraiškose dažniausiai nustatytas klaidas, pažeidimus dėl išpareigojimų ir reikalavimų nesilaikymo, sankcijų pritaikymo priežastis ir jų dažnumą, gražintinų lėšų susidarymo aplinkybes, pareiškėjų skundus arba tiesioginį komunikavimą, turimą informaciją apie Europos Sąjungos paramos administravimą ir kt.

Nustatytos 6 reikšmingiausios priežastys, kurios daugiau kaip 50 proc. respondentų buvo įvertintos kaip labai reikšmingi, bei svarbūs trūkumai, sunkumai arba labiausiai turėjo įtakos ūkininkų motyvacijai bei apsisprendimui dalyvauti / nedalyvauti AGRO ir NATURA priemonėse. Šias priežastis galima sugrupuoti į tris kategorijas:

Pirma kategorija – priežastys, susijusios su **įsipareigojimais**, jų trukme, nelankstumu (veiklų kaitos draudimu, pasirinkto įsipareigojimų laikotarpio keitimu), nutraukimu anksčiau laiko bei sudėtingumu:

„8. Nėra galimybės keisti įsipareigojimus (pagal AGRO priemonę laikotarpis negali būti pakeistas į trumpesnę nei 5–7 m., įsipareigojimai negali būti nutraukti anksčiau laiko, viena veikla negali būti pakeista kita nepasibaigus jų įsipareigojimų laikotarpiui).“ (nurodė 70 proc. respondentų).

„7. Per ilgas (5–7 m.) įsipareigojimų laikotarpis dalyvaujant AGRO priemonėje, nėra vienmečių veiklų pasirinkimo.“ (57 proc.).

„13. Sudėtingi įsipareigojimai, pvz., ganiavos likučių nušienavimas bei išvežimas, medingųjų augalų ir (arba) meldinių nendrinukių ploto šienavimas du kartus po pusę ploto.“ (54 proc.).

Antra kategorija pagal svarbumą – deklaruojamų naudmenų ar kitų **plotų valdymo teisė**:

„9. Žemės savininkai nesutinka išnuomoti žemės ūkio naudmenų plotų ilgesniam laikotarpiui, todėl negaliu prisiimti ilgalaikių įsipareigojimų pagal AGRO priemonę.“ (69 proc.).

Trečia kategorija susijusi su **kompensacinių išmokų dydžiu**, kuris daugeliu atvejų yra nepagrįstai mažas bei per didelės sankcijos, keliančios ūkininkų susirūpinimą ir neigiamą reakciją:

„12. Per maža kompensacinė išmoka, neatitinkanti įdėto darbo sąnaudų ir kaštų, be to, šios kompensacijos nepakanka tinkamų pašarų įsigijimui, kadangi dėl taikomų vėlesnių šienavimo terminų, šienas jau būna praradęs biologinę vertę.“ (66 proc.).

„4. Per didelės sankcijos, taikomos už įsipareigojimų nevykdymą.“ (64 proc.).

Išanalizavus Apklausoje anketoje pateikto atviro klausimo (ūkininkai turėjo galimybę išsakyti savo nuomonę apie reikalavimus, įsipareigojimus, taip pat pateikti savo rekomendacijas ir pastebėjimus apie veiklas) rezultatus, nustatytos taip pat kelios pagrindinės grupės priežasčių ir sunkumų, su kuriais susidūrė AGRO bei NATURA priemonėse arba jų veiklose dalyvaujantys pareiškėjai, bei, kurios **lėmė respondentų apsisprendimą nedalyvauti minėtose priemonėse**: 1) *informacijos trūkumas*; 2) *teisės aktai / reikalavimai / įsipareigojimai*; 3) *kompensacinių išmokų dydis bei pagrįstumas*; 4) *žemės naudmenų plotai / valdymo teisė / kontrolinių žemės sklypų (KŽS) informacija*.

Viena iš pirmųjų ir pagrindinių kertinių spragų motyvuojant ūkininkus yra įvardijama – informacijos trūkumas, jos sklaida ir betarpiškas, tiesioginis konsultavimas bei komunikavimas. Apklausoje dalyviai nurodo, jog labiausiai trūksta informacijos apie teritorijas, kuriose galima dalyvauti pagal AGRO bei NATURA priemones, pakeistus teisės aktus, reikalavimus, įsipareigojimus, kompensacines išmokas, informacijos paieškas, „trūksta elementarių mokymų“ apie buhalterijos tvarkymą, projektų rengimą. Be to, informacija pateikiama neaiškiai, sudėtingai bei nesuprantamai.

Antroji svarbi kategorija, jog dažnai keičiasi **teisės aktai** per sudėtingi **reikalavimai** ir per ilgas **įsipareigojimų** laikotarpis, todėl atsiranda naujų sąlygų bei netikėtumų planuojant įsipareigojimus pagal kitas KPP veiklas. Teisės aktų didelė kaita sukuria nestabilumą ir nepasitikėjimą, todėl 5–7 m. laikotarpis yra per ilgas, turėtų būti ir vienerių metų gamtosauginių priemonių / programų, kurios kartu ir išpopuliarintų šias programas.

Pasikeitus aplinkybėms, turėtų būti galimybė pasitraukti iš programos anksčiau laiko. Taip pat nėra aiškiai išreikšti AGRO ir NATURA priemonių tikslai, jų prasmė ir reikšmė. Turi būti suderinta, kad priemonė būtų naudinga ir ūkiui, ir aplinkai ne tik dėl piniginės kompensacijos (pvz., siekiant sumažinti laukų piktžolėtumą, leisti atlikti lengvą ražienų skutimą / kultivavimą). Nurodyta per daug apribojimų ir įsipareigojimų, jie per griežti, labai sudėtingi ir neaiškūs (pvz., reikalavimas, nustatantis ganiavos pradžią ir pabaigą – tikslinga išplėsti arba neriboti ganiavos laikotarpio, nes tam įtakos turi oro sąlygos, todėl gyvulių, ypač mėsinųjų, ganiavos sezonas yra ilgesnis tiek pievose, tiek ir šlapynėse; perteklinis pievų priežiūros reikalavimas – ganiavos likučių šienavimas; vėlyvi šienavimo terminai, draudimas atnaujinti pievas; per siauras tinkamų tarpinių augalų sąrašas ir pan.). Nėra galimybės gauti paramą technikai įsigyti aplinkosaugos projektams vykdyti. Per daug biurokratizmo (žurnalų pildymas, buhalterijos tvarkymas, pertekliniai reikalavimai dėl dokumentų Natura miškuose). Per didelės ir per griežtos sankcijos, pareiškėjai apie jas neperspėjami.

Trečia pagal reikšmingumą – ***komensacinių išmokų dydis bei pagrįstumas*** – neturint gyvulių pievas deklaruoti finansiškai neapsimoka (nemokama MPŪV, „Ekstensyvus pievų tvarkymas ganant gyvulius“, „Rizikos vandens telkinių būklės gerinimas“, negaunama kuro, nors gaminami ir realizuojami pašarai). Per mažos išmokos pagal veiklas „Ražienų laukai per žiemą“, „Tarpinių augalų auginimas ariamojoje žemėje“, nemokama už žalinimą, darbai nukeliami pavasariui. Buhalterinės apskaitos tvarkymas atima daug laiko, o išmoka, pvz., NATURA, per maža, jos dydis už pievas yra neadekvatus reikalavimams (jas atnaujinti bei mineralines trąšas naudoti draudžiama, o iš daugiamečių pievų gaunama produkcija menka). Įsipareigojimams įvykdyti laiku būtų reikalingi *technikos nuomos punktai*. Atsižvelgiant į sudėtingas griovių priežiūros sąlygas, labai maža parama pagal veiklos sritį „Melioracijos griovių šlaitų priežiūra“ (šiai veiklai už 1 ha žolės susmulkinimą išmoka turėtų siekti bent 300 Eur/ha). Skiriama dyzelino norma yra gerokai per maža ūkininkaujant taikant agrarinės aplinkosaugos priemones, ypač tvarkant šlapynes, nes jose ūkininkauti sąlygos sudėtingesnės, reikalauja daugiau laiko ir kuro. Nepagrįstai didelės sąnaudos šienauti ir išvežti likučius, nors toks šienas neturi jokios vertės, be to, degalų kiekis dėl gyvulių skaičiaus ribojimo skiriamas minimalus.

Ketvirta – ***žemės naudmenų plotai / valdymo teisė / KŽS informacija*** – valdoje mažesni nei 1 ha žemės ūkio naudmenų plotai arba laukai (aktualu pagal veiklas „Ražienų laukai per žiemą“ bei „Tarpinių augalų auginimas ariamojoje žemėje“). Per dažni KŽS ir jų ribų keitimai, plotų priskyrimas kitiems KŽS tipams (pakeičiamas bl kodas, taip sumažinamas įsipareigotas plotas). KŽS keitimai *nekorektiški, nepagrįsti* (bl1 perkvalifikuojama, pvz., į bl3, bl9). *Specialistai tokį sprendimą priima, nes palydovinėje nuotraukoje plotą pamato užlietą vandeniui, tačiau neatsižvelgiama į tai, jog palydovinė nuotrauka daryta pavasarį, kuomet vyksta sezoniniai upių potvyniai, todėl paprastai visose šlapynėse vanduo pakyla*. Tuo tarpu šiuose bl3 plotuose sėkmingai vykdoma ūkinė veikla – šienaujama, ganosi gyvuliai. Turimas žemės plotas nepatenka į atitinkamą sluoksnį, todėl nėra galimybės dalyvauti AGRO arba NATURA priemonėse. Plotai netinka pagal žemės naudojimo būdą. Žemės savininkai nesutinka išnuomoti 5 metams žemės, per ilgas įsipareigojimų laikas.

Pateikti siūlymai ir rekomendacijos, galinčios didinti Agrarinės aplinkosaugos priemonių įsisavinimą bei kelti ūkininkų motyvaciją prisijungti prie KPP paramos schemų.

Dėl įsipareigojimų, reikalavimų:

1. Trumpinti įsipareigojimų laikotarpį įgyvendinant vienmetes AGRO priemonės veiklas.

2. Galimybė keisti prisiimtų įsipareigojimų laikotarpį iš pasirinkto ilgiausio (7 m.) į trumpiausią (5 m.).

3. Leisti nutraukti įsipareigojimus anksčiau laiko ir netaikyti paramos susigrąžinimo sankcijos, nereikalaujant perleisti valdą ar dalį valdos su prisiimtais įsipareigojimais kitam asmeniui arba pateikti įrodančius dokumentus dėl *force majeure* aplinkybių ar pan. (pvz., kai paramos gavėjas dalyvavo priemonėje ir laikėsi įsipareigojimų pagal priemonės programą ne mažiau kaip 3 metus nuo paramos paraiškos pateikimo dienos ir galutinai nutraukia žemės ūkio veiklą).

4. Lankstus AGRO priemonės veiklų keitimas įsipareigojimų laikotarpyje, kai įsipareigojimai yra adekvatūs arba skatinantys bioįvairovę bei sustiprinantys aplinkosauginį poveikį aplinkai.

5. Nepažeidžiant aplinkosauginių tikslų, suvienodinti šienavimo ir ganymo bei kitų atliekamų darbų terminus.

6. Neriboti ganiavos laikotarpio pievose, ganyklose bei šlapynėse, nes tai priklauso nuo meteorologinių sąlygų.

7. Leisti ganiavos likučius palikti natūraliai sunykti arba susmulkinti ir paskleisti, atsisakyti jų nušienavimo ir išvežimo.

8. Taikyti vieną vėlyvesnį šienavimą medingųjų augalų plotuose vietoj dviejų šienavimų po pusę ploto.

9. Leisti atsėti daugiameses žoles (ariminiu / beariminiu būdu) pagal veiklą „Rizikos vandens telkinių būklės gerinimas“ (prisiėmus ilgiausią įsipareigojimų laikotarpį 7 m.) arba leisti atnaujinti ganyklas pievas Natura teritorijose bei padidinti jų produktyvumą.

10. Taikyti mišrų pievų tvarkymo būdą (šienavimą ir ganyimą) vietoj vieno privalomo – tik ganant gyvulius („Ekstensyvus pievų tvarkymas ganant gyvulius“).

11. Didinti leidžiamų ganyti gyvulių skaičių daugiau negu 1 SGV / ha.

12. Aiškiai apibrėžti įsipareigojimą dėl krūmų bei medžių iškirtimo šlapynėse (privaloma / neprivaloma).

13. Siekiant sumažinti *laukų piktžolėtumą*, leisti atlikti lengvą ražienų skutimą / *kultivavimą* dalyvaujant veikloje „Ražienų laukai per žiemą“.

14. Išplėsti tinkamų tarpinių augalų sąrašą bei pateikti daugiamečių žolių, neprarandančių produktyvumą visu prisiimtų įsipareigojimų laikotarpiu, sąrašą.

15. Taikyti lankstesnį tarpinių augalų sėjos terminą (atsižvelgiant į meteorologines sąlygas augalus pasėti nebūtinai iki rugsėjo 15 d., bet sėja turėtų būti galima iki spalio 15 d. ar net iki spalio 30 d.).

16. Dėl nepagrįstai didelių laiko sąnaudų bei teikiamos mažos naudos ir svarbumo atsisakyti įsipareigojimo dėl buhalterinės apskaitos tvarkymo, mažiau žurnalų pildymo.

Dėl paramos dydžio:

1. Veiklą „Ekstensyvus pievų tvarkymas“ nesusieti tik su privalomu gyvulių laikymu (pvz., neturintiems gyvulių parama neskiriama arba turintiems jų nepakankamai parama atitinkamai mažinama). Tokios ganyklos pievos turėtų būti tvarkomos *mišriu būdu* (ganant, šienaujant) bei taikant vienodą paramos dydį už hektarą.

2. Atsižvelgiant į tai, kad Natura teritorijose negalima atnaujinti aplinkosauginiu požiūriu svarbių pievų, naudoti mineralinių trąšų, todėl gaunamos produkcijos lygis yra ganėtinai žemas, o jų priežiūrai išleidžiamos gerokai didesnės sumos, parama turėtų būti diferencijuojama atsižvelgiant į pievų tipą (galima / negalima suarti, atnaujinti), *didesnę išmoką skiriant už draudžiamų suarti aplinkosauginiu požiūriu svarbių pievų tvarkymą*.

3. Atsižvelgiant į sudėtingas melioracijos griovių šlaituose vykdomų jų priežiūros bei tvarkymo darbų sąlygas, išmokos dydis pagal veiklą „Melioracijos griovių šlaitų priežiūra“ už 1 ha turėtų siekti bent 300 Eur / ha bei *skiriama didesnė dyzelino norma*.

4. Dalyvaujant veiklose „Ražienų laukai per žiemą“ bei „Tarpinių augalų auginimas ariamojoje žemėje“ žalinimo išmoka nemokama, darbai nukeliami pavasariui, būtų tikslinga atitinkamai padidinti išmoką bei ražienoms palikti tinkamą plotą, išplėsti tinkamų tarpinių augalų sąrašą.

5. *Šlapynių plotuose* dirbant su technika sąlygos yra sudėtingesnės, reikalaujančios daugiau kuro ir laiko. Įvertinus tai, atitinkami turėtų būti skiriama *didesnė išmoka už sutvarkytą šlapynių hektarą bei dyzelino norma*.

6. Tuo atveju, jeigu nebūtų atsižvelgta į siūlymą atsisakyti ganiavos likučių nušienavimo ir išvežimo, atitinkamai turėtų būti padidintos išmokos, kadangi sąnaudos šienauti ir išvežti likučius yra nepagrįstai didelės, o toks šienas netinkamas net kraikui.

7. Turėtų būti platesnis AGRO priemonių pasirinkimas augalininkystės ūkiams, stambiam ūkiui ariamą žemę paversti į ganyklą pievą (būtų finansiškai nenaudinga).

8. Taikyti griežtesnius reikalavimus fiktyviai ūkininkaujantiems, pvz., paramos nemokėjimas 100 proc. dvejus metus iš eilės.

9. Netaikyti paramos susigrąžinimo, kai ne valstybės iniciatyva, bet privatūs žemės savininkai nutraukia žemės nuomos sutartį su ūkininku.

10. Sušvelninti per griežtas sankcijas bei jas diferencijuoti.

Kiti siūlymai

1. ŽŪIKVC keičiant kontrolinių žemės sklypų (KŽS) ribas, kai iš anksčiau buvusių bl1 dalis plotų perkvalifikuojama į bl3, bl9, *atsižvelgti į tai, ar palydovinė nuotrauka daryta pavasarį, kuomet vyksta sezoniniai upių potvyniai, todėl paprastai visose šlapynėse vanduo pakyla, bei į tai, ar nuotrauka daryta vyravusių liūčių (stichinės nelaimės) laikotarpiu*.

2. Įkurti *technikos nuomos punktus*, kad ūkininkai, turintys visas vairavimo kategorijas, vairuotojo pažymėjimus, galėtų laiku susitvarkyti savo įsipareigotus plotus.

3. Supaprastinti informacijos pasiekiamumą (pvz., kokie NATURA įsipareigojimai taikomi konkrečiose teritorijose pagal VSTT tinklalapyje pateiktą nuorodą).

4. Pagerinti kitų institucijų informacijos prieinamumą (pvz., miškų išdėstymo schemos NŽT puslapyje, Regia.lt įkeltos tik kai kurių savivaldybių miškų išdėstymo schemos).

5. Didesnė informacijos sklaida dėl reikalingų dokumentų siekiant paramos pagal veiklą Natura miškuose bei perteklinių dokumentų atsisakymas (pareiškėjams sunku susigaudyti, kokius dokumentus, pažymas, planus būtina turėti bei pateikti, iš kur juos gauti).

Apibendrinant Apklausoje rezultatus, darytina išvada, jog ūkininkų skatinimo bei motyvavimo sistemoje turėtų būti parengtas **visas kompleksas priemonių**, apimančių ne tik aukščiau įvardytus siūlymus ir rekomendacijas, bet ir kitų institucijų bei įstaigų aktyvesnį įsitraukimą įgyvendinant Lietuvos kaimo plėtros priemones.

4 lentelė. Patikslintos AGRO bei NATURA priemonių įgyvendinimo taisyklės

Priemonės įgyvendinimo taisyklės	Įgyvendintas pakeitimas	Anksčiau galiojusi nuostata (-os)	Dabartinė nuostata
Lietuvos kaimo	Dėl trupesnio	„12.8. prisiimti ir	„12.8. pareiškėjas

<p>plėtos 2014–2020 metų programos priemonės „Agrarinė aplinkosauga ir klimatas“ įgyvendinimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2015 m. balandžio 3 d. įsakymu Nr. 3D-254 „Dėl Lietuvos kaimo plėtos 2014–2020 metų programos priemonės „Agrarinė aplinkosauga ir klimatas“</p>	<p>įsipareigojimų laikotarpiu</p>	<p>laikytis įsipareigojimų pagal veiklą deklaruotuose plotuose 5, 6 arba 7 metus“ (2015, 2016 m.);</p> <p>„12.8. pareiškėjas prisiima ir laikosi įsipareigojimų pagal veiklą deklaruotuose plotuose 5 arba 6 metus“ (2017 m.);</p> <p>„12.8. pareiškėjas prisiima ir laikosi įsipareigojimų pagal veiklą deklaruotuose plotuose 5 m.“ (2018, 2019, 2020 m.)</p>	<p>prisiima ir laikosi įsipareigojimų pagal veiklą deklaruotuose plotuose 3 m. (taikoma nuo 2021 m. teikiamoms paraiškoms)“</p>
<p>įgyvendinimo taisyklių patvirtinimo“</p>	<p>Sušvelnintos tinkamumo sąlygos ir reikalavimai paramai gauti (dėl socialinio draudimo įmokų ir (arba) mokesčių mokėjimo terminų atidėjimo ne tik juridiniams, bet ir fiziniam asmenims)</p>	<p>„12.3. pareiškėjas, kuris yra juridinis asmuo, neturi įsiskolinimų Valstybinei mokesčių inspekcijai prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ir Valstybiniam socialinio draudimo fondui prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Sodra), o pareiškėjas, kuris yra fizinis asmuo, – tik Sodrai. Atitiktis šiam kriterijui vertinama nuo paramos paraiškos pateikimo dienos iki kitų kalendorinių</p>	<p>„12.3. pareiškėjas, kuris yra juridinis asmuo, neturi įsiskolinimų Valstybinei mokesčių inspekcijai prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ir Valstybiniam socialinio draudimo fondui prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Sodra), o pareiškėjas, kuris yra fizinis asmuo, – tik Sodrai. Atitiktis šiam kriterijui vertinama nuo paramos paraiškos pateikimo dienos iki kitų kalendorinių metų birželio 1 d. Ši nuostata netaikoma</p>

		<p>metų birželio 1 d. Ši nuostata netaikoma įstaigoms, kurių veikla yra finansuojama iš valstybės ar savivaldybės biudžeto, bei juridiniams asmenims, kuriems Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka yra atidėti socialinio draudimo įmokų ir (arba) mokesčių mokėjimo terminai;“</p>	<p>įstaigoms, kurių veikla yra finansuojama iš valstybės ir (arba) savivaldybės biudžeto, bei juridiniams / fiziniams asmenims, kuriems Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka yra atidėti socialinio draudimo įmokų ir (arba) mokesčių mokėjimo terminai. Atitiktis šiam reikalavimui tikslinama paraiškos vertinimo metu;“ (nuo 2020 m.)</p>
	Išplėstas tarpinių augalų sąrašas	<p>9 priedas 1. Aliejiniai ridikai. 2. Baltosios garstyčios. 3. Dobilai. 4. Vikiai. 5. Minėtų augalų mišiniai.</p>	<p>9 priedas 1. Aliejiniai ridikai. 2. Avižos. 3. Garstyčios. 4. Dobilai. 5. Facelijos. 6. Gausiažiedės svidrės. 7. Liucerna. 8. Lubinai 9. Paprastosios šunažolės. 10. Paprastieji gargždeniai. 11. Pupos. 12. Saulėgrąža. 13. Seradelės. 14. Sėjamasis grikis. 15. Sėjamasis vikis. 16. Šakniniai ridikai. 17. Vienmečiai lubinai 18. Minėtų augalų mišiniai.</p>
	Padidintas maksimalus ražienoms tinkamas plotas (vietoje 30 ha, 50 ha)	<p>„13.2.5. Veiklą „Ražienų laukai per žiemą“ vykdyti ne didesniame kaip 30 proc. ražienų laukams tinkamų</p>	<p>„13.2.5. veiklą „Ražienų laukai per žiemą“ vykdyti ne didesniame kaip 30 proc. ražienų laukams tinkamų augalų rūšių</p>

		<p>augalų rūšių plote. Didžiausias neapartas ražienų plotas, už kurį skiriama parama dalyvaujant veikloje, – ne didesnis kaip 30 ha. Pareiškėjams, kurie tiesioginėms išmokoms gauti deklaruoja iki 10 ha žemės ūkio naudmenų, ražienų plotas, už kurį skiriama parama dalyvaujant veikloje, plotas neribojamas;“</p>	<p>plote. Didžiausias neapartas ražienų plotas, už kurį skiriama parama dalyvaujant veikloje, – ne didesnis kaip 50 ha. Pareiškėjams, kurie tiesioginėms išmokoms gauti deklaruoja iki 10 ha žemės ūkio naudmenų, ražienų plotas, už kurį skiriama parama dalyvaujant veikloje, neribojamas;“</p>
<p>Skaitmenizuoti žurnalai siekiant sumažinti našta pareiškėjams</p>	<p>„19.8.2. ūkiai, kurie naudoja kalkinimo medžiagas, tręšia organinėmis trąšomis (išskyrus, kai tręšiama mėšlu ir (ar) srutomis) ir (arba) žemės ūkio valdoje naudoja mineralines trąšas, privalo pildyti Trąšų ir kalkinimo medžiagų naudojimo apskaitos žurnalą, kurio forma pateikta Taisyklių 2 priede. Žurnalas turi būti užpildytas per 5 darbo dienas (žurnalas gali būti pildomas ir saugomas elektroninėje laikmenoje). Žurnalas turi būti saugomas visą prisiimtų įsipareigojimų laikotarpį ir metus jam pasibaigus, ir pateikiamas,</p>	<p>19.8.2. ūkiai, kurie naudoja kalkinimo medžiagas, tręšia organinėmis trąšomis (išskyrus, kai tręšiama mėšlu ir (ar) srutomis) ir (arba) žemės ūkio valdoje naudoja mineralines trąšas, privalo pildyti Trąšų ir kalkinimo medžiagų naudojimo apskaitos žurnalą, kurio forma pateikta Taisyklių 2 priede. Žurnalas turi būti užpildytas (pildo pats pareiškėjas arba su seniūnijos darbuotojų pagalba) per 5 darbo dienas atskirame Paraiškų priėmimo informacinės sistemos modulyje. Žurnalas turi būti saugomas visą prisiimtų įsipareigojimų laikotarpį ir metus jam pasibaigus;</p>	<p>19.8.2. ūkiai, kurie naudoja kalkinimo medžiagas, tręšia organinėmis trąšomis (išskyrus, kai tręšiama mėšlu ir (ar) srutomis) ir (arba) žemės ūkio valdoje naudoja mineralines trąšas, privalo pildyti Trąšų ir kalkinimo medžiagų naudojimo apskaitos žurnalą, kurio forma pateikta Taisyklių 2 priede. Žurnalas turi būti užpildytas (pildo pats pareiškėjas arba su seniūnijos darbuotojų pagalba) per 5 darbo dienas atskirame Paraiškų priėmimo informacinės sistemos modulyje. Žurnalas turi būti saugomas visą prisiimtų įsipareigojimų laikotarpį ir metus jam pasibaigus;</p>

		<p>Agentūros darbuotojui paprašius, Agentūros vykdomų patikrų vietoje metu“;</p> <p>„19.11. pildyti pagal Priemonės veikloje nurodytus reikalavimus Atliktų ūkio darbų pagal veiklas žurnalą, pateiktą Taisyklių 7 priede. Žurnalas turi būti užpildytas per 5 dienas po atliktų darbų. Šį žurnalą pareiškėjas ir (arba) paramos gavėjas Agentūros vykdomų patikrų ūkyje metu privalo pateikti Agentūros darbuotojui. Žurnalas privalo būti saugomas visą prisiimtų išsipareigojimų laikotarpį ir metus jam pasibaigus. Žurnalas gali būti pildomas ir saugomas elektroninėje laikmenoje;“</p>	<p>„19.11. pildyti pagal Priemonės veikloje nurodytus reikalavimus Atliktų ūkio darbų pagal veiklas žurnalą, pateiktą Taisyklių 7 priede. Žurnalas turi būti užpildytas per 5 dienas po atliktų darbų. Žurnalas turi būti užpildytas (pildo pats pareiškėjas arba su seniūnijos darbuotojų pagalba) per 5 dienas po atliktų darbų atskirame Paraiškų priėmimo informacinės sistemos modulyje. Žurnalas privalo būti saugomas visą prisiimtų išsipareigojimų laikotarpį ir metus jam pasibaigus;“</p>
	<p>Suvienodinti išsipareigojimų – darbų atlikimo terminai pagal veiklą „Dirvožemio apsauga“ atsižvelgiant į rugpjūčio 1 d. terminą pagal kitas (TI) paramos schemas.</p>	<p>„Dirvožemio apsauga“: „29.1.1.3. ankštinius augalus ir (arba) jų mišinį arba jų ražienas suarti pasėjimo metais nuo rugpjūčio 15 d. iki spalio 1 d.;“</p> <p>„29.1.2.3. antraisiais</p>	<p>„Dirvožemio apsauga“: „29.1.1.3. ankštinius augalus ir (arba) jų mišinį arba jų ražienas suarti pasėjimo metais nuo rugpjūčio 1 d. iki spalio 1 d.;“</p> <p>„29.1.2.3. antraisiais</p>

		metais daugiameses žoles, jų nenušienavus, suarti nuo rugpjūčio 15 d. iki spalio 1 d.;"	metais daugiameses žoles, jų nenušienavus, suarti nuo rugpjūčio 1 d. iki spalio 1 d.;"
	Supaprastintas įsipareigojimas pagal veiklą „Rizikos vandens telkinių būklės gerinimas“ (praėjusiais metais GPŽ GPA kodais deklaruoto lauko pirmaisiais veikloje dalyvavimo metais iki liepos 1 d. įsėti daugiamečių žolių nereikia)	30.1. pirmaisiais veiklos įgyvendinimo metais iki liepos 1 d. ariamojoje žemėje įsėti daugiameses žoles;	30.1. pirmaisiais veiklos įgyvendinimo metais iki liepos 1 d. ariamojoje žemėje įsėti daugiameses žoles. Tuo atveju, jeigu ankstesniais metais laukas buvo deklaruojamas Tiesioginių išmokų administravimo bei kontrolės taisyklių Žemės ūkio naudmenų ir kitų plotų klasifikatoriuje nurodytais „GPŽ“ ir „GPA“ kodais, pirmaisiais metais daugiamečių žolių įsėti nereikia bei šienavimas taikomas jau pirmais dalyvavimo veikloje metais;
	Sušvelnintas įsipareigojimas pagal veiklą „Ekstensyvus pievų tvarkymas ganant gyvulius“, galima deklaruoti GPŽ, GPA kodais deklaruotus plotus.	„20. Vykdydami veiklą „Ekstensyvus pievų tvarkymas ganant gyvulius“ pareiškėjai ir (arba) paramos gavėjai įsipareigoja: 20.1. deklaruoti natūralias ir pusiau natūralias pievas, kurios daugiau nei 5 m. nebuvo persėtos kultūrinėmis daugiametėmis žolėmis;“	„20. Vykdydami veiklą „Ekstensyvus pievų tvarkymas ganant gyvulius“ pareiškėjai ir (arba) paramos gavėjai įsipareigoja: 20.1. deklaruoti natūralias ir pusiau natūralias pievas, kurios daugiau nei 5 m. nebuvo persėtos kultūrinėmis daugiametėmis žolėmis, ir (arba) ganyklas arba

			<p>pievas, deklaruojamas Tiesioginių išmokų administravimo bei kontrolės taisyklių Žemės ūkio naudmenų ir kitų plotų klasifikatoriuje nurodytais „GPŽ“ ir „GPA“ kodais; (nuo 2019 m.)</p>
	<p>Sušvelninti reikalavimai dėl nenuganytos žolės likučių smulkinimo ir paskleidimo pagal veiklas:</p> <p>„Ekstensyvus pievų tvarkymas ganant gyvulius“</p> <p>„Ekstensyvus šlapynių tvarkymas“</p> <p>„Nykstančios meldinių nendrinukių populiacijos buveinių saugojimas natūraliose ir pusiau natūraliose pievose“</p> <p>„Vandens telkinių apsauga nuo taršos ir dirvos erozijos ariamojoje žemėje“</p> <p>„Rizikos“ vandens telkinių būklės gerinimas“</p>	<p>Pvz. „Ekstensyvus pievų tvarkymas ganant gyvulius“</p> <p>„20.7. nenuganytos žolės likučius nušienauti ir išvežti iki spalio 30 d.“</p>	<p>„Ekstensyvus pievų tvarkymas ganant gyvulius“ :</p> <p>„20.7. nenuganytos žolės likučius nušienauti ir išvežti iki spalio 30 d. Nenuganytos žolės likučių smulkinimas ir paskleidimas draudžiamas, išskyrus žolės likučius ganytuose plotuose (deklaruojamuose laukuose yra būtini gyvulių buvimo lauke požymiai – ekskrementų liekanos, išguldyta ir (arba) nuėsta žolė ar kiti požymiai), kai pareiškėjų arba jų valdos partnerio ar valdoje registruoto šeimos nario nuo praėjusių metų rugpjūčio 1 d. iki einamųjų metų liepos 31 d. laikytų žolėdžių ūkinių gyvūnų metinis vidurkis sudarė ne mažiau kaip 0,5 SG (vertinamas visų deklaruojamų pievų plotų ir laikytų</p>

			žolėdžių ūkinių gyvūnų (galvijų, arklių, avių, ožkų) santykis);“
	Sušvelnintos/diferencijuotos sankcijos dėl reikalavimų nesilaikymo ir pievų suarimo	<p>Parama sumažinama, jei:</p> <p>55.6. nesilaiko bent vieno iš šių Taisyklių VII skyriuje atitinkamai veiklai nustatytų reikalavimų (išskyrus reikalavimus nearti pievų ir nesėti jų kultūrinėmis žolėmis, neįrengti naujų drenažo ar laistymo, drėkinimo sistemų, nenaudoti augalų apsaugos produktų, trąšų, kalkinimo priemonių ir reikalavimą naudotis individualiomis specializuotų konsultantų teikiamomis konsultavimo paslaugomis, nustatytą šių Taisyklių 28.1 papunktyje), iki 30 proc. pagal veiklą paramos paraiškoje deklaruoto ploto (einamaisiais metais išmoka mažinama 15 proc. visos apskaičiuotos pagal</p>	<p>Parama sumažinama, jei:</p> <p>„55.6. nesilaiko bent vieno iš šių Taisyklių VII skyriuje atitinkamai veiklai nustatytų reikalavimų (išskyrus reikalavimus nearti pievų ir nesėti jų kultūrinėmis žolėmis, neįrengti naujų drenažo ar laistymo, drėkinimo sistemų, nenaudoti augalų apsaugos produktų, trąšų, kalkinimo priemonių ir reikalavimą naudotis individualiomis specializuotų konsultantų teikiamomis konsultavimo paslaugomis, nustatytą šių Taisyklių 28.1 papunktyje), už kiekvieno reikalavimo nesilaikymą iki 30 proc., bet ne daugiau kaip 2 ha pagal veiklą paramos paraiškoje deklaruoto ploto einamaisiais metais išmoka mažinama 10 proc. visos</p>

		<p>veiklą paramos sumos ir sankcijos dydis padidinamas 15 proc. už kiekvieno likusio reikalavimo nesilaikymą).“</p> <p>55.10. paramos gavėjas nesilaiko pagal veiklas nurodytų reikalavimų nearti pievų ir nesėti jų kultūrinėmis žolėmis, neįrengti naujų drenažo ar laistymo sistemų, neįrengti naujų drėkinimo sistemų ir šių reikalavimų pažeidimai sudaro iki 5 proc. paramos paraiškoje pagal atitinkamą veiklą deklaruoto ploto imtinai, parama sumažinama 50 proc. pagal atitinkamas Priemonės veiklas;“</p> <p>Parama neskiriama:</p> <p>56.2.2. kai nesilaikoma veiklose nurodytų reikalavimų nearti pievų ir nesėti jų kultūrinėmis žolėmis, neįrengti naujų drenažo ar laistymo sistemų, neįrengti naujų drėkinimo sistemų, nustačius pažeidimų daugiau kaip 5 proc. paramos paraiškoje</p>	<p>apskaičiuotos pagal veiklą paramos sumos; už kiekvieno reikalavimo nesilaikymą daugiau kaip 30 proc. arba daugiau nei 2 ha, bet ne daugiau kaip 50 proc. pagal veiklą paramos paraiškoje deklaruoto ploto, einamaisiais metais parama mažinama 50 proc. visos apskaičiuotos pagal veiklą paramos sumos;</p> <p>55.10. paramos gavėjas nesilaiko pagal veiklas nurodytų reikalavimų nearti pievų ir nesėti jų kultūrinėmis žolėmis, neįrengti naujų drenažo ar laistymo sistemų, neįrengti naujų drėkinimo sistemų ir šių reikalavimų pažeidimai sudaro iki 10 proc., bet ne daugiau kaip 2 ha paramos paraiškoje pagal atitinkamą veiklą deklaruoto ploto imtinai, parama sumažinama 20 proc. pagal atitinkamas Priemonės veiklas;“</p> <p>Parama neskiriama:</p> <p>„56.2.2. kai nesilaikoma veiklose nurodytų reikalavimų nearti pievų ir nesėti jų kultūrinėmis</p>
--	--	--	---

	<p>įsipareigoto ploto imtinai, parama pagal atitinkamas Priemonės veiklas nemokama;</p> <p>56.2.3. kai nesilaikoma daugiau kaip 30 proc. paramos paraiškoje deklaruotame plote reikalavimo dėl susmulkintos nušienautos žolės paskleidimo draudimo ar bent vieno iš įsipareigojimų, nurodytų šių Taisyklių VII skyriuje atitinkamai veiklai (išskyrus reikalavimus nearti pievų ir nesėti jų kultūrinėmis žolėmis, neįrengti naujų drenavimo ar laistymo, drėkinimo sistemų, nenaudoti augalų apsaugos produktų, trąšų, kalkinimo priemonių ir reikalavimą naudotis individualiomis specializuotų konsultantų teikiamomis konsultavimo paslaugomis, nustatytą šių Taisyklių 28.1 papunktyje);“</p>	<p>žolėmis, neįrengti naujų drenažo ar laistymo sistemų, neįrengti naujų drėkinimo sistemų, nustačius pažeidimų daugiau kaip 10 proc. arba daugiau kaip 2 ha proc., paramos paraiškoje deklaruoto ploto imtinai, parama pagal atitinkamas Priemonės veiklas nemokama;“</p> <p>„56.2.3. kai nesilaikoma daugiau kaip 50 proc. paramos paraiškoje deklaruotame plote reikalavimo dėl susmulkintos nušienautos žolės paskleidimo draudimo ar bent vieno iš įsipareigojimų, nurodytų šių Taisyklių VII skyriuje atitinkamai veiklai (išskyrus reikalavimus nearti pievų ir nesėti jų kultūrinėmis žolėmis, neįrengti naujų drenavimo ar laistymo, drėkinimo sistemų, nenaudoti augalų apsaugos produktų, trąšų, kalkinimo priemonių ir reikalavimą naudotis individualiomis specializuotų konsultantų</p>
--	--	--

			teikiamomis konsultavimo paslaugomis, nustatyta šių Taisyklių 28.1 papunktyje);“
	Sušvelnintos sankcijos ir reikalavimai dėl išiskolinimų Sodrai		„56.5. jei nevykdomas šių Taisyklių 12.3 papunktyje nurodytas reikalavimas panaikinti išiskolinimą iki nustatytos datos, parama einamaisiais metais nemokama, tačiau prisiimti įsipareigojimai pagal Priemonės veiklą nenutrūksta“.
Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonės „Su „Natura 2000“ ir Vandens pagrindų direktyva susijusios išmokos“ įgyvendinimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2015 m. balandžio 1 d. įsakymu Nr. 3D-246 „Dėl Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos	Neribojamas ganiavos laikotarpis	„15.4. apribotas ganomųjų gyvulių skaičius 1 hektarui, nustatyti ganymo ar šienavimo terminai. Jeigu šienavimo ar ganymo terminai konkrečioje teritorijoje nėra reglamentuojami (specialiosiose žemės ir miško naudojimo sąlygose, saugomos teritorijos nuostatuose, apsaugos reglamentuose, saugomos teritorijos planavimo dokumentuose, apsaugos sutartyse su privačios žemės savininkais ar valstybinės žemės valdytojais), šienavimas	„15.5. Jeigu šienavimo ar ganymo terminai konkrečioje teritorijoje nėra reglamentuojami (Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatyme, saugomos teritorijos nuostatuose, apsaugos reglamentuose, saugomos teritorijos planavimo dokumentuose, apsaugos sutartyse su privačios žemės savininkais ar valstybinės žemės valdytojais), šienavimas pradamas nuo birželio 15 d. ir užbaigiamas iki spalio 30 d. (jei ganomi gyvuliai – ganiavos terminas

<p>priemonės „Su „Natura 2000“ ir Vandens pagrindų direktyva susijusios išmokos“</p>		<p>pradedamas nuo birželio 15 d. ir užbaigiamas iki spalio 30 d. (jei ganomi gyvuliai – ganiava nuo gegužės 1 d. iki spalio 30 d. ne intensyviau kaip 1 SG vienam hektarui). Nupjauta žolė (šienas, žalioji masė ar kt.) ganyklose arba pievose turi būti sutvarkyta (išvežta iš lauko; supresuota; šienas sudėtas į kūgius) iki spalio 30 d.“</p>	<p>nenustatomas).“</p>
	<p>Skaitmenizuoti žurnalai siekiant sumažinti našumą pareiškėjams</p>	<p>„10.4.1.4. ūkiai, tręšiantys mėšlu iki 50 ha žemės ūkio naudmenų per kalendorinius metus, ūkiai, valdoje naudojantys mineralines trąšas, ir ūkiai, valdoje naudojantys neprofesionaliajam naudojimui skirtus augalų apsaugos produktus, privalo pildyti 3 priede nurodytą Trąšų naudojimo ir augalų apsaugos produktų, skirtų neprofesionaliajam naudojimui, apskaitos žurnalą (žurnalas gali būti pildomas ir saugomas elektroninėje laikmenoje);“</p>	<p>„10.4.1.4. ūkiai, tręšiantys organinėmis ir (arba) mineralinėmis trąšomis iki 30 ha žemės ūkio naudmenų per kalendorinius metus, ūkiai, valdoje naudojantys kalkinimo medžiagas, privalo pildyti Programos priemonės „Agrarinė aplinkosauga ir klimatas“ įgyvendinimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2015 m. balandžio 3 d. įsakymu Nr. 3D-254 „Dėl Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonės „Agrarinė aplinkosauga ir klimatas“ įgyvendinimo</p>

		<p>„10.4.1.5. jei valdoje naudojami profesionaliajam naudojimui skirti augalų apsaugos produktai, pareiškėjas privalo pildyti Augalų apsaugos produktų įvežimo, vežimo, saugojimo, naudojimo, tiekimo rinkai taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2003 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. 3D-564 „Dėl Augalų apsaugos produktų įvežimo, vežimo, saugojimo, naudojimo, tiekimo rinkai taisyklių patvirtinimo“, 3 priede nurodytą profesionaliajam naudojimui skirtų augalų apsaugos produktų apskaitos žurnalą;“</p> <p>„10.4.1.6. pareiškėjai, kurie valdose privalo laikytis nustatytų ganymo ar šienavimo terminų tvarkydami pievas ir (ar) ganyklas, privalo pildyti Pievų ir (ar) ganyklų tvarkymo darbų registracijos žurnalą (toliau – žurnalas), kurio forma pateikta šių taisyklių 1 priede,</p>	<p>taisyklių patvirtinimo“, 2 priede nurodytą Trąšų ir kalkinimo medžiagų naudojimo apskaitos žurnalą. Žurnalas turi būti užpildytas per 5 darbo dienas (žurnalas gali būti pildomas per PPIS ir saugomas elektroninėje laikmenoje). Žurnalas turi būti saugomas visą prisiimtų įsipareigojimų laikotarpį ir metus jam pasibaigus, ir pateikiamas, Agentūros darbuotojui paprašius, Agentūros vykdomų patikrų vietoje metu;“</p> <p>„10.4.1.5. jei valdoje naudojami profesionaliajam naudojimui skirti augalų apsaugos produktai, pareiškėjas privalo pildyti Augalų apsaugos produktų saugojimo, tiekimo rinkai, naudojimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2003 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. 3D-564 „Dėl Augalų apsaugos produktų saugojimo, tiekimo rinkai, naudojimo taisyklių patvirtinimo“, 3 priede nurodytą Augalų apsaugos</p>
--	--	--	---

		<p>nurodydami šienavimo datą. Atlikus pievų ir (ar) ganyklų tvarkymo darbus, žurnalas turi būti užpildytas per 72 valandas. Agentūros vykdomų patikrų ūkyje metu pareiškėjas ir (arba) paramos gavėjas ši žurnalą privalo pateikti Agentūros darbuotojui. Žurnalas gali būti pildomas ir saugomas elektroninėje laikmenoje;“</p>	<p>produktų naudojimo apskaitos žurnalą, kuris turi būti užpildomas ne vėliau kaip per 24 valandas nuo profesionaliajam naudojimui skirtų augalų apsaugos produktų panaudojimo per PPIS (žurnalas taip pat gali būti pildomas ir saugomas elektroninėje laikmenoje arba popierinės formos);</p> <p>10.4.1.6. pareiškėjai, kurie valdose privalo laikytis nustatytų ganymo ar šienavimo terminų tvarkydami pievas ir (ar) ganyklas, privalo pildyti Pievų ir (ar) ganyklų tvarkymo darbų registracijos žurnalą (toliau – žurnalas), kurio forma pateikta šių taisyklių 2 priede, nurodydami šienavimo datą. Atlikus pievų ir (ar) ganyklų tvarkymo darbus, žurnalas užpildomas ne vėliau kaip per 3 darbo dienas. Žurnalas gali būti pildomas per PPIS, tačiau Agentūros vykdomų patikrų ūkyje metu pareiškėjas ir (arba) paramos gavėjas užpildytą žurnalą popierine forma privalo pateikti Agentūros darbuotojui;“</p>
--	--	--	---

	<p>Sušvelninti reikalavimai dėl pievų šienavimo/ganymo, nenuganytos žolės likučių nušienavimo/smulkinimo ir paskleidimo.</p>	<p>„10.4.1.1.1. pievas nušienauti bent 1 kartą per metus nuo einamųjų metų birželio 15 d. iki spalio 30 d. (įskaitytinai);“</p>	<p>„10.4.1.1.1. pievas (kodai GPŽ, GPA, DGP), žolinius azotą kaupiančius augalus ariamojoje žemėje (visi klasifikatoriaus III grupės kodai) nušienauti bent 1 kartą per metus nuo einamųjų metų birželio 15 d. iki spalio 30 d. (įskaitytinai) arba nuganyti (deklaruojamuose laukuose yra būtini gyvulių buvimo lauke požymiai – ekskrementų liekanos, išguldyta ir (arba) nuėsta žolė ar kiti požymiai). Jeigu pareiškėjo arba jo valdos partnerio ar valdoje registruoto šeimos nario einamųjų metų laikotarpiu nuo sausio 1 d. iki birželio 30 d. laikytų žolėdžių ūkinių gyvūnų vidurkis sudarė ne mažiau kaip 0,3 SG hektarui (vertinamas visų deklaruojamų pievų plotų ir laikytų žolėdžių ūkinių gyvūnų (galvijų, arklių, avių, ožkų, danielių, dėmėtųjų elnių, tauriųjų elnių, Dovydo elnių, bizonų, stumbrų) santykis), pievų plotuose ganymo sezono metu yra ganoma, šių plotų nebūtina papildomai šienauti, o po ganymo lauke likęs nedidelis</p>
--	--	---	---

		<p> neuuėstos ųolės kiekis nebus laikomas neatitikimu reikalavimams. Tais atvejais, kai ūkinių gyvūnų vidurkis sudarė maųiau nei 0,3 SG hektarui, likusi po ganymo ųolė (ųienas, ųalioji masė ar kt.) turi būti nuųienauta ir sutvarkyta (išveųta iš lauko);“ </p> <p> „10.4.1.1.1¹. ųienavimo metu nupjauta ųolė (ųienas, ųalioji masė ar kt.) ganyklose arba pievose turi būti sutvarkyta (išveųta iš lauko), mulčiuoti (smulkinti ir paskleisti) draudųiama, išskyrus ųolės likučius ganytuose plotuose, kai pareiųkėjų (arba jų valdos partnerio ar valdoje registruoto ųeimos nario) einamųjų metų laikotarpiu nuo sausio 1 d. iki birųelio 30 d. laikytų ųolėdųių ūkinių gyvūnų vidurkis sudarė ne maųiau kaip 0,5 SG hektarui (vertinamas visų deklaruojamų pievų plotų ir laikytų ųolėdųių ūkinių gyvūnų (galvijų, arklių, avių, oųkų, danielių, dėmėtųjų elnių, tauriųjų elnių, Dovydo elnių, bizonų, </p>
--	--	--

			stumbrų) santykis);“
	<p>Suvienodintas sodų ir uogynų tarpueiliuose, kuriuose yra pieva, sutvarkymo (išvežta iš lauko iki spalio 30 d.) pagal NATURA taisyklėse nurodytus pievų sutvarkymo reikalavimus (vietoj buvusio pagal TI žemės ūkio veiklos vykdymo kriterijus – rugpjūčio 1 d.)</p>	<p>„10.4.1.1.3. sodų ir uogynų tarpueilius (išskyrus tuos tarpueilius, kuriuose yra pieva) periodiškai įdirbti (mechanškai arba chemiškai) taip, kad juose būtų sunaikintos piktžolės. Sodų ir uogynų (deklaruojamų TI klasifikatoriaus kodais: OBS, KRS, SLS, VYS, TRS, KTS, ASU, JSU, RSU, BSU, AVU, ARU, SVU, ŠIU, GEU, BKU, SPU, PUU, ŠAU, ERK, GUD, ŠRM, SMD, AKT, RŠT) tarpueilius, kuriuose yra pieva, nušienauti ne mažiau kaip 1 kartą per metus nuo einamųjų metų birželio 15 d. iki rugpjūčio 1 d. Soduose ir uogynuose iš deklaruojamų laukų ploto iki minėtos datos pašalinti negyvus vaismedžius, vaiskrūmius ir jų liekanas;“</p>	<p>„10.4.1.1.3. sodų ir uogynų tarpueilius (išskyrus tuos tarpueilius, kuriuose yra pieva) periodiškai įdirbti (mechanškai arba chemiškai) taip, kad juose būtų sunaikintos piktžolės. Sodų ir uogynų (deklaruojamų TI klasifikatoriaus kodais: OBS, KRS, SLS, VYS, TRS, KTS, ASU, JSU, RSU, BSU, AVU, ARU, SVU, ŠIU, GEU, BKU, SPU, PUU, ŠAU, ERK, GUD, ŠRM, SMD, AKT, RŠT, SOM, UOM) tarpueilius, kuriuose yra pieva, nušienauti ne mažiau kaip 1 kartą per metus nuo einamųjų metų birželio 15 d. iki spalio 30 d. Soduose ir uogynuose iš deklaruojamų laukų ploto iki minėtos datos pašalinti negyvus vaismedžius, vaiskrūmius ir jų liekanas“;</p> <p>„10.4.1.1.3¹. šienavimo metu nupjauta žolė (šienas, žalioji masė ar kt.) sodų ir uogynų tarpueiliuose, kuriuose yra pieva, turi būti sutvarkyta (išvežta iš lauko iki spalio 30 d.);“</p>
	<p>Sušvelnintos sankcijos dėl ganyklų pievų</p>	<p>„35.6. dėl nustatytų draudimų ar</p>	<p>„35.11. jei patikrų metu deklaruotame</p>

	<p>nenušienavimo, sodų tarpueilių sutvarkymo.</p>	<p>apribojimų, nurodytų 15 ir 17 punktuose, nesilaikymo, parama pagal atitinkamą remiamą veiklą einamaisiais metais neteikiama;“</p> <p>„35.11. jei patikrų metu deklaruotame lauke nustatomas neatitikimas, susijęs bent su vieno žemės ūkio veiklos vykdymo kriterijaus, numatyto taisyklių 10.4.1.1.1–10.4.1.1.6 papunkčiuose, įgyvendinimu, laikoma, kad paramai netinkamame plote (lauke ar lauko dalyje, kuriuose nustatytas pažeidimas) yra neteisingo deklaravimo atvejis;“</p>	<p>lauke nustatomas neatitikimas, susijęs bent su vieno žemės ūkio veiklos vykdymo kriterijaus, numatyto taisyklių 10.4.1.1.1, 10.4.1.1.2, 10.4.1.1.3, 10.4.1.1.4 ir 10.4.1.1.5 papunkčiuose, įgyvendinimu ar 15.5 papunktyje nustatytų apribojimų nesilaikymu, laikoma, kad paramai netinkamame plote (lauke ar lauko dalyje, kuriuose nustatytas pažeidimas) yra neteisingo deklaravimo atvejis. Jei patikrų metu deklaruotame lauke nustatomas neatitikimas, susijęs bent su vieno žemės ūkio veiklos vykdymo kriterijaus, numatyto taisyklių 10.4.1.1.3¹ papunktyje, įgyvendinimu, už plotą, kuriame nustatyti neatitikimai, parama neskiriama“;</p>
--	---	---	--

	<p>Ganymo intensyvumas ir šienavimo išpareigojimai išskirti į atskirus papunkčius dėl to atitinkamai sušvelnintos sankcijos dėl pievų šienavimo ir sutvarkymo (žr. aukščiau 35.11 p.).</p>	<p>„15.4. apribotas ganomųjų gyvulių skaičius 1 hektarui, nustatyti ganymo ar šienavimo terminai.<...>“</p>	<p>„15.4. apribotas ganomųjų gyvulių skaičius (ne intensyviau kaip 1 SG vienam hektarui);“</p> <p>„15.5. Jeigu šienavimo ar ganymo terminai konkrečioje teritorijoje nėra reglamentuojami (Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatyme, saugomos teritorijos nuostatuose, apsaugos reglamentuose, saugomos teritorijos planavimo dokumentuose, apsaugos sutartyse su privačios žemės savininkais ar valstybinės žemės valdytojais), šienavimas pradedamas nuo birželio 15 d. ir užbaigiamas iki spalio 30 d. (jei ganomi gyvuliai – ganiavos terminas nenustatomas).“</p>
	<p>NATURA ir Tiesioginių išmokų taisyklėse taikoma išimtis dėl žemės ūkio veiklos vykdymo kriterijų (pievų nušienavimo ir sutvarkymo) jei laukai deklaruojami pagal į rezultatą orientuotą bandomąją agrarinės aplinkosaugos priemonę „Gausiai žydinčių natūralių pievų išsaugojimas“, kadangi pareiškėjai laikosi šioje bandomojoje priemonėje numatytų atitinkamų</p>		<p><u>NATURA:</u> „10.4.1. pagal veiklos sritį „Parama „Natura 2000“ žemės ūkio paskirties žemėje“ (10.4.1.1.1 ir 10.4.1.1.4 papunkčiai netaikomi pareiškėjams, kurie deklaruoja laukus pagal į rezultatą orientuotą bandomąją agrarinės aplinkosaugos priemonę „Gausiai žydinčių natūralių</p>

	<p>reikalavimų. Atsižvelgiant į tai pareiškėjams sankcijos nebus taikomos.</p>	<p>pievų išsaugojimas“ ir laikosi šiai priemonei nustatytų išipareigojimų):<...>“</p> <p><u>Tiesioginių išmokų taisyklės (3D-897):</u> „6. Kai pareiškėjo deklaruojami laukai ar jų dalys patenka į „Natura 2000“ teritorijas ar juos deklaruojant vykdomi išipareigojimai pagal KPP priemonių „Su „Natura 2000“ ir Vandens pagrindų direktyva susijusios išmokos“, „Agrarinė aplinkosauga ir klimatas“ veiklas, priemonės „Ekologinis ūkininkavimas“ išipareigojimai, o tokių plotų priežiūrai ar juose vykdomai ūkininkavimo veiklai nacionaliniuose teisės aktuose yra nustatyti specialieji, žemės ūkio veiklos vykdymo kriterijus atitinkantys reikalavimai (pievų šienavimo terminai, sodų ir uogynų priežiūros reikalavimai, pūdymo įdirbimo reikalavimai ir kt.) (toliau – specialieji reikalavimai), taip pat jeigu laukas deklaruojamas pagal į rezultatą orientuotą bandomąją agrarinės aplinkosaugos priemonę, visam laukui taikomas ne</p>
--	--	---

		<p>taisyklių 5 punkte nustatytas konkretus žemės ūkio veiklos vykdymo kriterijus, bet jį atitinkantis specialusis reikalavimas, arba jei laukai deklaruojami pagal šį rezultatą orientuotą bandomąją agrarinės aplinkosaugos priemonę „Gausiai žydinčių natūralių pievų išsaugojimas“ taikomi šioje bandomojoje priemonėje numatyti atitinkami reikalavimai. Jeigu nustatoma neatitiktis specialiajam reikalavimui, laikoma, kad laukas neatitinka ir taisyklių 5 punkte nustatyto konkretaus žemės ūkio veiklos vykdymo kriterijaus.“</p>
<p>PASTABA. Į kai kuriuos kitus siūlymus bei rekomendacijas taip pat yra atsižvelgta, patikslintos EKO, MPŪV priemonių įgyvendinimo taisyklės</p>	<p>Netaikyti paramos susigrąžinimo, kai ne valstybės iniciatyva, bet privatūs žemės savininkai nutraukia žemės nuomos sutartį su ūkininku (EKO);</p> <p>Atsisakyta tvarkyti buhalteriją (EKO);</p> <p>Neleisti pateikti paraišką pagal MPŪV deklaruojantiems pievas ir iš viso neturintiems gyvulių (MPŪV);</p> <p>Patikslinta neteisingo deklaravimo sąvoka, ko pasėkoje sušvelninta sankcija, kai deklaruojama ariamoji žemė, tačiau patikros vietoje metu nustatyta ganykla pieva bei pareiškėjas neturi SG (MPŪV).</p>	

II.IV. AGRO IR NATURA PRIEMONIŲ ADMINISTRAVIMO IR KONTROLĖS KAŠTŲ ANALIZĖ

Siekiant kuo efektyviau pritaikyti Europos Sąjungos geriausių novatoriškų agrarinės aplinkosaugos priemonių plėtojimą, svarbu įvertinti dabartinės Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 metų programos AGRO ir NATURA priemonių administravimo ir kontrolės kaštus (IT pokyčių įgyvendinimui, darbuotojų atlyginimų ir patikrinimų atlikimo išlaidas, nustatomų neatitikimų mastą paraiškose ir laiką, skirtą šių neatitikimų sprendimui, taikomų sankcijų skaičius ir kt.). Būtent ši informacija yra naudingas pagrindas rengiant naujų, su biologine įvairove susijusių novatoriškų agrarinės aplinkosaugos priemonių studijas. Tik įvertinus jų administravimo ir kontrolės kaštus gali būti ieškoma būdų ir resursų juos optimizuoti bei maksimaliai sumažinti užtikrinant biologinės įvairovės išsaugojimo tikslų įgyvendinimą Lietuvoje ne sumažinant Agrarinės aplinkosaugos priemonių poveikio, o kaip tik jį išlaikant bei sustiprinat.

Ypač svarbu tinkamai įvertinti bei motyvuotai pagrįsti dabartinių AGRO ir NATURA priemonių administravimo ir kontrolės kaštus, taip pat išsamiai detalizuoti jų įgyvendinimui reikiamus resursus. Tik tokiu atveju įmanoma teisingai identifikuoti šių priemonių įgyvendinimo esminius trūkumus ir kertines spragas visuose administraciniuose lygiuose.

Atsižvelgiant į tai, kad šioms priemonėms įgyvendinti yra reikalingi didesni resursai, negu pagal kitas priemones, administravimo ir kontrolės kaštų analizės rezultatai turėtų paskatinti kuo skubiau ieškoti naujų ir tinkamiausių šių resursų šaltinių arba kitų optimizavimo variantų. Tai padidintų Agrarinės aplinkosaugos priemonių kokybę bei teigiamą poveikį aplinkai. Skirti didesni ištekliai sukurtų papildomą pridėtinę vertę mūsų visuomenės viešosioms gėrybėms. Taigi, tik tinkamas administravimo ir kontrolės pastangų (resursų) vertinimas padeda teisingai suprasti šių procesų indėlį priemonių aplinkosauginio ir gamtosauginio poveikio stiprinimui ar silpninimui.

2 priede pateikta išsami Administravimo ir kontrolės kaštų analizė institucijos (NMA), kuri yra atsakinga už KPP priemonių, AGRO bei NATURA, administravimą ir kontrolę. Šios analizės pagrindu parengta bendra „Kaimo plėtros programos priemonės (-ių) įgyvendinimo kaštų apskaičiavimo metodika“ (3 priedas), kurią galėtų pritaikyti ir kitos įstaigos, susijusios su Agrarinės aplinkosaugos priemonių administravimu. Pažymėtina, jog rengiant paramos priemonių kontrolės ir administravimo kaštų apskaičiavimo metodiką, buvo atsižvelgta į NMA vykdomos veiklos pobūdį bei visas patirtų išlaidų kategorijas, kurios įtrauktos skaičiavimuose.

Taigi, atsižvelgiant į kiekvienos įstaigos darbo organizavimo ir atliekamos veiklos pobūdį, minėta kaštų apskaičiavimo metodika turėtų būti atitinkamai koreguojama bei papildoma pritaikant ją konkrečiai įstaigai, galimai ieškant ir kitų apskaičiavimo sprendimų, be to, būtina apskaičiuoti ir įtraukti atitinkamus kitus duomenis, tam, kad galima būtų atlikti lyginamąją nagrinėjamų paramos priemonių/veiklų administravimui patiriamų bendrų išlaidų analizę.

ADMINISTRAVIMO KAŠTAI:

KPP priemonių, AGRO bei NATURA, 2019 m. administravimo kaštai paskaičiuoti vadovaujantis:

1) 2019 m. rugsėjo 30 d. NMA direktoriaus įsakymu „Dėl Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2014 m. liepos 1 d. įsakymu Nr. PS1-468 „Dėl Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, darbo laiko paskirstymo vykdant funkcijas,

susijusias su administruojamais fondais, ir atliekant kitus darbus, sąrašo patvirtinimo“ pakeitimo“ patvirtintu valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, darbo laiko paskirstymo vykdant funkcijas, susijusias su administruojamais fondais, ir atliekant kitus darbus, sąrašu.

2) 2019 m. gegužės 31 d. NMA direktoriaus įsakymu „Dėl Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2019 m. rugpjūčio 19 d. įsakymu Nr. BRA-63 „Dėl Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2015 m. kovo 27 d. įsakymo Nr. BRA-29 „Dėl tiesioginių išmokų už žemės ūkio naudmenų ir kitus plotus, susietosios paramos ir paramos pagal Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonės, mokamas už plotus, administravimo procedūros aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“ pakeitimo Nr. BRA-39 redakcija“ patvirtintu „Tiesioginių išmokų už žemės ūkio naudmenų ir kitus plotus, susietosios paramos ir paramos pagal Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonės, mokamas už plotus, administravimo procedūros aprašo“ (toliau – TI procedūros aprašas) 17 priedu „Vidutinė paraiškų administravimo trukmė“.

3) 2019 m. rugsėjo 5 d. Europos Komisijos patvirtintomis gairėmis „DG AGRI 2019 apklausa dėl valdymo ir vertinimo BŽŪP išlaidų kontrolės išlaidos valstybėse narėse“ (toliau – Europos Komisijos gairės).

4) NMA, kas dvejus metus Europos Komisijai teikiama, 2019 m. Kontrolės kaštų statistika.

Skaičiuojant KPP priemonių, AGRO bei NATURA, 2019 m. administravimo kaštus, vadovautasi Europos Komisijos gairėse pateiktu administravimo ir kontrolės išlaidų skaičiavimu pagal nurodytą formulę:

$$\left(\frac{\text{NMA administravime dalyvaujančių žmonių skaičius}}{\text{Bendras NMA darbuotojų skaičius}} \right) \times 2019 \text{ m. NMA biudžetas}$$

Skaičiuojant KPP priemonių, AGRO bei NATURA, 2019 m. administravimo kaštus, atsižvelgta į institucijoje dirbančių **darbuotojų skaičių** – 2019 m. NMA dirbo 666 darbuotojai, **NMA biudžeta**, kuris **2019 m. sudarė 18 560 372,00 Eur (visos bendros NMA išlaidos t.y. administravimui, kurui, IT pokyčiams ir kt.)**, atitinkamai vienam darbuotojui tenkantys **administravimo kaštai 2019 m. buvo 27 868,426 Eur.**

Vadovaujantis 2019 m. rugsėjo 30 d. NMA direktoriaus įsakymu „Dėl Nacionalinės mokėjimo agentūros prie žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2014 m. liepos 1 d. įsakymu Nr. PS1-468 „Dėl Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, darbo laiko paskirstymo vykdant funkcijas, susijusias su administruojamais fondais, ir atliekant kitus darbus, sąrašo patvirtinimo“ pakeitimo“ patvirtintu „Valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, darbo laiko paskirstymo vykdant funkcijas, susijusias su administruojamais fondais, ir atliekant kitus darbus, sąrašu“ (toliau – Sąrašas), NMA dirbantys visi darbuotojai suskirstyti pagal atliekamas funkcijas į KPP/TI/Kitus darbus. Didžiąją dalį NMA darbuotojų darbo laiko, dirbamo pagal fondus, sudaro KPP – apie 68,51% (kartu plotinės ir investicinės priemonės).

Atsižvelgiant į aukščiau minėtą darbuotojų Sąrašą, taip pat išskirti NMA darbuotojai dirbantys tik su plotinėmis priemonėmis (išskyrus darbuotojus atliekančius kontrolės funkcijas bei administruojančius investicines priemones). Iš viso tokių darbuotojų 2019 m. buvo apie 57, kurie sudarė apie 8,5 % NMA darbuotojų. Skaičiuojant darbuotojų skaičių,

dirbančių su plotinėmis priemonėmis, įtraukti tik plotines priemones administruojantys darbuotojai.

Darbuotojai atliekantys audito, informacinių sistemų palaikymo, personalo ar teisinės funkcijas, be kurių atliekamų funkcijų, minėtų darbuotojų darbas, nėra galimas, nėra įtraukti į administravimo kaštų skaičiavimą, kadangi nepriklausomai nuo to, kaip pasikeis priemonių administravimas ateityje, visi palaikantys padaliniai vis tiek funkcionuos.

Minėtų **57 NMA darbuotojų**, dirbančių su plotinėmis priemonėmis, 2019 m. administravimo kaštai sudarė **1 588 500,282 Eur**.

Pagrindinės **išlaidų kategorijos**, į kurias atsižvelgiama atskirai vertinant KPP AGRO bei NATURA priemonių administravimo kaštus (2 lentelė):

- 2019 m. pateiktų **paraiškų skaičius**: AGRO – 5 741 paraiškų, NATURA – 4 028 paraiškų;
- administruojamų **veiklų skaičius**: AGRO – 13 veiklų, NATURA – 2 veiklos;
- paraiškose **nustatytų neatitikimų/administracinių tikrinimų skaičius**;
- paraiškų **administravimo laikas** (vadovaujantis TI procedūros aprašo 17 priedu „Vidutinė paraiškų administravimo trukmė“);
- įgyvendinamų **teisės aktų pakeitimai, susiję su Plotinių priemonių administravimo informacinės sistemos (toliau – PPAIS), geografinės informacinės sistemos (toliau – GIS2) atnaujinimais**, išlaidos.

administravimo informacinės sistemos (toliau – PPAIS), geografinės informacinės sistemos (toliau – GIS2) atnaujinimais, išlaidos.

Atkreiptinas dėmesys, kad daugelį darbų, susijusių su PPAIS bei GIS2 tobulinimu / tikslinimu atlieka rangovai. 2019 m. PPAIS tobulinimui bei sistemos palaikymui išleista 153 708,74 Eur, GIS2 – 22 486,64 Eur (bendra pokyčių suma su visomis administruojamomis plotinėmis priemonėmis). Dažnu atveju, teisės akto pokyčio įgyvendinimas PPAIS/GIS2 sistemoje trunka daugiau nei tris darbo dienas. Įdiegus pokytį jis yra testuojamas ir tikrinamas NMA darbuotojų. Aptikus neatitikimus, pokytis grąžinamas rangovams. Toks klaidų taisymas užima laiko bei reikalauja papildomų išlaidų.

Įvertinus šiuos visus, aukščiau įvardytus, kriterijus (išlaidų kategorijas), pagal atskiras KPP AGRO ir NATURA priemones, darytina išvada, kad AGRO priemonės administravimui tiek žmogiškųjų išteklių, tiek lėšų poreikis yra kur kas didesnis, negu NATURA priemonės. Tai pagrindžiančios priežastys nurodomos 2 priedo 2 lentelėje.

Vadovaujantis 2019 m. NMA Europos Komisijai pateikta Kontrolės kaštų statistika, 2019 m. AGRO priemonės administravime dalyvavo 4,60 žmogaus, NATURA priemonėje – 1,90 žmogaus. Atkreipiame dėmesį, kad atliekant skaičiavimus Europos Komisijai buvo daryta prielaida, kad toks darbuotojų skaičius, dirba tik su šiomis konkrečiomis priemonėmis, be to, teikiant skaičius buvo įvertinti visi aukščiau nurodyti kriterijai. Todėl **2019 m. lėšų poreikis pagal AGRO priemonę – 128 194,76 Eur, NATURA priemonei – 52 950,01 Eur. Atitinkamai vienai administruojamai paraiškai pagal AGRO priemonę išlaidos siekė 22,33 Eur (4,60 * 27 868,426/ 5 741), pagal NATURA – 13,15 Eur (1,90 * 27 868,426/ 4 028).**

KONTROLĖS KAŠTAI:

KPP priemonių, AGRO bei NATURA, 2019 m. kontrolės kaštai paskaičiuoti vadovaujantis:

1) 2019 m. rugsėjo 30 d. NMA direktoriaus įsakymu „Dėl Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2014 m. liepos 1 d. įsakymu Nr. PS1-468 „Dėl Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, darbo laiko paskirstymo vykdant funkcijas,

susijusias su administruojamais fondais, ir atliekant kitus darbus, sąrašo patvirtinimo“ pakeitimo“ patvirtintu valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, darbo laiko paskirstymo vykdant funkcijas, susijusias su administruojamais fondais, ir atliekant kitus darbus, sąrašu.

2) Patikrų, atrinktų pagal AGRO bei NATURA priemones, atlikimo statistiniais duomenimis. Patikrų atlikimas ir planavimas pildomas Patikrų atlikimo statistikos plane, vadovaujantis Paramos už plotines ir ūkinių gyvūnų priemones kontrolės procedūros aprašo, patvirtinto 2010 m. lapkričio 30 d. NMA direktoriaus įsakymu Nr. BR1-1137, 16 priede „Patikrų atlikimo statistikos sudarymo ir papildymo aprašymas“ nustatyta tvarka (aktuali redakcija 2019-05-28 Nr. BRA-37).

3) Europos Komisijos gairėmis bei NMA, kas dvejus metus Europos Komisijai teikiama, 2019 m. Kontrolės kaštų statistika.

Skaičiuojant KPP priemonių, AGRO bei NATURA, 2019 m. kontrolės kaštus, vadovautasi 2019 m. rugsėjo 5 d. Europos Komisijos patvirtintose gairėse „DG AGRI 2019 apklausa dėl valdymo ir vertinimo BŽŪP išlaidų kontrolės išlaidos valstybėse narėse“ pateiktu kontrolės išlaidų skaičiavimu/formule:

$$\left(\frac{\text{NMA kontrolės funkcijas atliekančių žmonių skaičius}}{\text{Bendras NMA darbuotojų skaičius}} \right) \times 2019 \text{ m. NMA biudžetas}$$

Skaičiuojant KPP priemonių, AGRO bei NATURA, 2019 m. kontrolės kaštus, atsižvelgta į dirbančių **darbuotojų skaičių** – 2019 m. NMA dirbo 666 darbuotojai, **NMA biudžeta, kuris 2019 m. sudarė 18 560 372,00 Eur, atitinkamai vienam darbuotojui tenkantys administravimo kaštai 2019 m. buvo 27 868,426 Eur.**

Vadovaujantis 2019 m. rugsėjo 30 d. NMA direktoriaus įsakymu „Dėl Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2014 m. liepos 1 d. įsakymu Nr. PS1-468 „Dėl Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, darbo laiko paskirstymo vykdant funkcijas, susijusias su administruojamais fondais, ir atliekant kitus darbus, sąrašo patvirtinimo“ pakeitimo“ patvirtintu „Valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, darbo laiko paskirstymo vykdant funkcijas, susijusias su administruojamais fondais, ir atliekant kitus darbus, sąrašu“ (toliau – Sąrašas), NMA dirbantys visi darbuotojai suskirstyti pagal atliekamas funkcijas į KPP/TI/Kitus darbus. Didžiąją dalį NMA darbuotojų darbo laiko, dirbamo pagal fondus, sudaro KPP – apie 68,51% (kartu plotinės ir investicinės priemonės).

Atsižvelgiant į aukščiau minėtą darbuotojų Sąrašą, taip pat išskirti NMA darbuotojai, dirbantys Kontrolės departamente (toliau – KD) ir tik su plotinėmis priemonėmis. Iš viso tokių darbuotojų departamente dirbo 137, kurie sudarė 20,6 % NMA darbuotojų. KD turi dešimt teritorinių padalinių, kuriuose dirbo 111 darbuotojų, iš kurių 101 darbuotojas atlikinėjo KPP patikras.

Minėtų **137 NMA KD darbuotojų**, dirbančių su plotinėmis priemonėmis, 2019 m. kontrolės kaštai sudarė **3 817 974,42 Eur.**

Vertinant atskirai administruojamų KPP priemonių **kontrolės kaštus**, AGRO bei NATURA, atsižvelgta (2 lentelė) į:

- 2019 m. atliktų **patikrų skaičių**: AGRO – 688 patikros, NATURA – 243 patikros;
- **reikalavimų ir įsipareigojimų pareiškėjams skaičių ir kontrolės proceso sudėtingumą**. Kadangi AGRO priemonė turi 13 veiklų, kurios turi daug ir skirtingų

reikalavimų, taip pat šių reikalavimų laikotarpiai yra skirtingi, tad ir reikalavimų patikrinimas patikrų metu yra skirtingas, t. y. tam, kad būtų patikrinti visi vienai atrinktai paraiškai taikomų reikalavimų įgyvendinimas, į vietą tenka vykti po kelis kartus. Pavyzdžiui, pagal AGRO veiklą „Ekstensyvus šlapynių tvarkymas“ vykstama į vietą tris kartus: pirmą kartą patikrinami dokumentai, ir ar nepradėta šienauti anksčiau nei liepos 15 d., antrą kart – tikrinama, ar baigė ganyti ne vėliau kaip spalio 30 d., trečią kartą – ar nušienavo ir pašalino žolę iš lauko iki kitų metų kovo 1 d. 2019 metais atlikta: AGRO – apie 1100 važiavimai į vietą, NATURA – apie 378 važiavimai į vietą, kas apytiksliai sudarė apie 1,60 važiavimus į vietą pagal AGRO, ir apie 1,56 – pagal NATURA, atliekant vieną paraiškos patikrą pagal priemonę. Taip pat reikėtų paminėti, jog nagrinėjamų priemonių kontrolės proceso sudėtingumą, ilgesnę trukmę, didesnę kontrolės kainą lemia, ir esamų reikalavimų įgyvendinimo patikrinimo būdas, kuris galimas tik vykstant į vietą, t. y. nuotoliniu būdu, reikalavimų, tokių kaip: tręšimo, pesticidų apribojimai, gyvulių ir jų tankio patikrinimai, buhalterinės apskaitos vedimas, sodų ir uogynų tarpueilių šienavimas ar įdirbimas ir pan., neįmanoma patikrinti;

- tikrinamų **veiklų skaičių**: AGRO – 13 veiklų, NATURA – 2 veiklos;
- patikrų **vykdymo trukmę**, vadovaujantis Patikrų statistikos atlikimo planu;
- įgyvendinamų **teisės aktų pakeitimų, susijusių su Kaimo plėtros priemonių administravimo informacinės sistemos Kontrolės modulio (toliau – KM modulis) atnaujinimu, išlaidas**;

- **išlaidas, patirtas visoms priemonėms (kuro ir automobilių eksploatacijos, matavimo prietaisų, mobiliųjų telefonų, planšetinių kompiuterių ir kitos darbu reikalingos programinės bei techninės įrangos), kurios reikalingos kontrolės procese.**

Įvertinus šiuos visus kriterijus (išlaidų kategorijas), pagal atskiras KPP AGRO ir NATURA priemones, darytina išvada, kad AGRO priemonės kontrolei vykdyti tiek žmogiškųjų išteklių, tiek lėšų poreikis yra kur kas didesnis, negu NATURA priemonės.

Vadovaujantis 2019 m. NMA Europos Komisijai pateikta Kontrolės kaštų statistika, 2019 m. AGRO priemonės kontrolės srityje dalyvavo 3,6 žmogaus, NATURA priemonėje – 1,20 žmogaus. Atkreipiame dėmesį, kad atliekant skaičiavimus EK buvo daryta prielaida, kad toks skaičius darbuotojų dirba tik su šiomis konkrečiomis priemonėmis, teikiant skaičius buvo įvertinti visi aukščiau nurodyti kriterijai. Todėl **2019 m. kontrolės lėšų poreikis pagal AGRO priemonę sudarė 100 326,24 Eur, NATURA priemonei – 33 442,11 Eur. Atitinkamai vienai patikrai pagal AGRO priemonę išlaidos siekė 145,82 Eur (3,6 * 27 868,426 / 688), pagal NATURA – 137,62 Eur (1,2 * 27 868,426 / 243).**

Taigi, įvertinus visus KPP AGRO ir NATURA priemonių administravimui ir kontrolės funkcijoms atlikti svarbius kriterijus ir su jais susijusius kaštus paskaičiuota, kad **administravimui ir kontrolės funkcijoms atlikti 2019 m. lėšų poreikis pagal AGRO priemonę – 228 521,1 Eur, pagal NATURA – 86 392,12 Eur., atitinkamai vienos AGRO paraiškos administravimo kaštai siekė 22,33 Eur, su patikra – 168,15 Eur, NATURA – 13,15 Eur, su patikra – 150,77 Eur.**

SIŪLYMAI DĖL MAŽESNIŲ IŠLAIDŲ AGRO IR NATURA PRIEMONIŲ/VEIKLŲ ADMINISTRAVIMUI IR KONTROLEI:

- Sumažinti pagal atitinkamas priemones (pvz. AGRO) veiklų skaičių, vietoj 13 galėtų būti žymiai mažiau (pvz. 5-6), tačiau paprastos, lengvai įgyvendinamos ir patrauklios pareiškėjams.
- Supaprastinti AGRO ir NATURA priemonių veiklose pareiškėjams taikomus reikalavimus ir įsipareigojimus:

- 1) Trumpinti įsipareigojimų laikotarpį įgyvendinant vienmetes AGRO priemonės veiklas.
 - 2) Galimybė keisti prisiimtų įsipareigojimų laikotarpį iš pasirinkto ilgiausio (7 m.) į trumpiausią (5 m.).
 - 3) Leisti nutraukti įsipareigojimus anksčiau laiko ir netaikyti paramos susigrąžinimo sankcijos, nereikalaujant perleisti valdą ar dalį valdos su prisiimtais įsipareigojimais kitam asmeniui arba pateikti įrodančius dokumentus dėl *force majeure* aplinkybių ar pan. (pvz., kai paramos gavėjas dalyvavo priemonėje ir laikėsi įsipareigojimų pagal priemonės programą ne mažiau kaip 3 metus nuo paramos paraiškos pateikimo dienos ir galutinai nutraukia žemės ūkio veiklą).
 - 4) Lankstus AGRO priemonės veiklų keitimas įsipareigojimų laikotarpyje, kai įsipareigojimai yra adekvatūs arba skatinantys bioįvairovę bei sustiprinantys aplinkosauginį poveikį aplinkai.
 - 5) Nepažeidžiant aplinkosauginių tikslų, suvienodinti skirtingose AGRO veiklose taikomus šienavimo ir ganymo bei kitų darbų atlikimo terminus (tokiu būdu būtų sumažintas pakartotinių važiavimų į vietą skaičius, vienos patikros ribose, atitinkamai sutrumpintas kontrolės ir administravimo procesas, bei patiriamos išlaidos).
 - 6) Didinti minimalų lauko dydį, tam, kad galima būtų stebėti atliktą veiklą nuotoliniu būdu;
 - 7) Taikyti vieną vėlyvesnį šienavimą medingųjų augalų plotuose vietoj dviejų šienavimų po pusę ploto (sumažintume važiavimų skaičių, o kartu ir kontrolės bei administravimo kaštus).
 - 8) Dėl nepagrįstai didelių laiko sąnaudų bei teikiamos mažos naudos ir svarbumo atsisakyti įsipareigojimo dėl buhalterinės apskaitos tvarkymo, skaitmenizuoti žurnalus.
- Pagerinti kitų institucijų informacijos prieinamumą (pvz., miškų išdėstymo schemos NŽT puslapyje, Regia.lt įkeltos tik kai kurių savivaldybių miškų išdėstymo schemos).
 - Didesnė informacijos sklaida dėl reikalingų dokumentų siekiant paramos pagal veiklą NATURA miškuose bei perteklinių dokumentų atsisakymas arba bent dalies jų sumažinimas (vidinės miškotvarkos projektas, VMT pažyma apie miškų valstybės kadastro duomenis, saugomų teritorijų direkcijos išduota pažyma apie valdoje nustatytus veiklos apribojimus, miškininko specialisto išvada apie žemės sklype nustatytą EB svarbos paukščių veisimosi vietą, miškų kirtimų planai, bendraturčių susitikimai) (tai ne tik paspartintų paraiškų administravimą, bet ir sukeltų mažiau nepatogumų patiems pareiškėjams).
 - **Atsižvelgti į KPP AGRO ir NATURA priemonių administravimo ir kontrolės kaštų analizę, kai vieneriems metams, t. y. 2019 m. lėšų poreikis pagal AGRO priemonę siekia 228 521,1 Eur, pagal NATURA – 86 392,12 Eur bei vienos AGRO paraiškos administravimo kaštai siekia 22,33 Eur, su patikra – 168,15 Eur, NATURA – 13,15 Eur, su patikra – 150,77 Eur, rengiant naujų, su biologine įvairove susijusių novatoriškų agrarinės aplinkosaugos priemonių aprašymus, taip pat atliekant kitas studijas, kuriomis siekiama pagerinti biologinės įvairovės išsaugojimo tikslus įgyvendinant BŽŪP Lietuvoje, bei užtikrinti maksimalų naujų priemonių**

įgyvendinimo kaštų sumažinimą, ne sumažinant Agrarinės aplinkosaugos priemonių poveikio, o kaip tik jį išlaikant bei sustiprinant.

Šios analizės pagrindu parengta bendra „Kaimo plėtros programos priemonės (-ių) įgyvendinimo kaštų apskaičiavimo metodika“ (3 priedas) bei pateikiami skaičiavimų, kontrolės ir administravimo kaštų kategorijų, administravimo proceso ir kontrolės veiksmų pavyzdžiai. Ją gali pritaikyti ir kitos įstaigos, atsižvelgdamos į jų darbo organizavimo ir atliekamos veiklos pobūdį, bei, kurios yra susijusios su Agrarinės aplinkosaugos priemonių administravimu.